

1

לְבָרִית עוֹלָם לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים
 וְלִזְרַעְךָ אַחֲרֶיךָ: ^ח וְנָתַתִּי לְךָ וְלִזְרַעְךָ
 אַחֲרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ אֶת כָּל־
 אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזֹת עוֹלָם וְהִיִּיתִי לָהֶם
 לְאֱלֹהִים: ^ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם
 וְאַתָּה אֶת־בְּרִיתִי תִשְׁמָר אֶתָּה וְזֶרְעֶךָ
 אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתֶם: ^י זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר
 תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ
 אַחֲרֶיךָ הַמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר:
^{יא} וְנִמְלַתֶם אֶת בְּשַׂר עַרְלַתְכֶם וְהָיָה

עִלְמָא קְטַמְהוּ קְדָא קְאִלְהָא וְקִבְּנָה
 בְּתַרְדָּה: ^ח וְאַתְּמָן קְדָא וְקִבְּנָה בְּתַרְדָּה
 יִתְ אַרְעָא תוֹתְבוּתְהָ יִתְ כָּל
 אַרְעָא דְכְנַעַן קְאִחְסַנְתָּ עִלְמָא
 וְאַתְּמָן קְהוֹן קְאִלְהָא: ^ט וְאָמַר יי
 קְאִבְרָהָם וְאַתְּ יִתְ קִמְמִי תִמְרָא אֶתְ
 וְקִבְּנָה בְּתַרְדָּה קְדְרִיהוֹן: ^י דָּא קִמְמִי
 דִּי תִמְרוֹן בֵּין מִמְרִי וּבֵינִיכֹן וּבֵין
 בְּנֵיהָ בְּתַרְדָּה מְגוֹרָא קְכוּן כָּל
 דְּכוּרָא: ^{יא} וְתִגְזְרוּן יִתְ בְּשַׂרָא
 דְּעַרְלַתְכוּן וְתִהִי (י"א וְתִהִיא)

קָאֵת קָיִם בֵּין י
 יב וְכִר תִּמְנָא יוֹן
 קְכוּן כָּל דְּכוּרָא
 בִּיתָא וּזְכוּנִי מִן
 עִמְמִין דָּלָא
 יג אֶתְגְּזָרָא יִתְגְּזוּ
 יגוֹר) יִלִּיד בֵּיתָא
 וְתִהִי קִמְמִי בְּבִשְׂרָא
 יד וְעַרְלָא דְּכוּרָא
 בְּשַׂר עַרְלַתָּה
 הִיא מְעַמִּיהָ י
 טו וְאָמַר יי קְאִבְרָה
 קָא תִקְרִי יִתְ שְׁמִי
 שְׁמִיהָ: טז וְאִבְרָה

רשי"י

לקט בהיר

לאֱלֹהִים: (ח) לְאַחֲזֹת עוֹלָם. וְשֵׁם אֱלֹהִים לֹהֵם
 לְאֱלֹהִים: (י) אֲבָל (בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) הִדָּר בְּחִ"ל * כְּמִי שֶׁאִין
 לִרְיָא (אֱלֹהִים וְכַחֲבוֹת ק"י): (ט) וְאַתָּה. וְחִ"ו זֶה מוֹסִיף
 עַל עֵינֵן רִאשׁוֹן: ^י אֲנִי הֵנָּה בְּרִיתִי אִתְךָ וְאַתָּה הוּא
 זָכִיר לְשִׁמְרוֹ, וְכֵּן הִיא שְׁמִירָתָ: (י) זֹאת בְּרִיתִי
 אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ וְגו'. הַמּוֹל לָכֶם וְגו': בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם
 וְגו'. אֲחֵס שֶׁל עַכְשָׁיו: וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ.
 הַעֲתִידִין לְהוֹלֵד (אַחֲרֶיךָ): הַמּוֹל. כְּמוֹ לְהַמּוֹל: ^י כְּמוֹ
 שֶׁאַתָּה אֲמַר עֲשׂוֹת כְּמוֹ * לַעֲשׂוֹת: (יא) וְנִמְלַתֶם.
 כְּמוֹ וּמְלַתֶם, וְכַחֲבוֹן צוֹ יִתְרַב לִיסוּד הַגּוֹפֵל צוֹ *
 לְפָרְקִים: ^י כְּמוֹ נוֹיִן שֶׁל נוֹשֵׁךְ וְנוֹיִן שֶׁל נוֹשֵׁא,
 שִׁינוּי נִסְחָאוֹת * בִּר יִשְׂרָאֵל. * בּוֹמֵן הַבַּיִת כְּמִי שֶׁאִינוֹ אֱלֹהִים - דּוֹמֵת כְּמוֹ.
 * בְּמִקּוֹם לַעֲשׂוֹת. * מִמְנוּ.

יב) פִּי מִדְּחֹר וְאָמַר וְהִיִּיתִי לָהֶם וְגו' אֲחֵר נִמְנֵת הָאֶרֶץ,
 וְדָלִי שֶׁצָּח לֹמַר שֶׁמֵּה שֶׁאֲמַרְתִּי לְהִיּוֹת לְךָ וְגו' הִיא דוֹקָא שֶׁס'
 בְּאֶרֶץ שֶׁאֲתָן (ר"א"ם): יג) פִּי לַעֲזוֹר וּלְסִייעוּ, כִּי הַזְכִּירָה
 חִפְסִית וְיִכּוֹל לְקַבֵּל עֲלָיו עוֹל מְלֻכּוֹת שְׁמִים כְּכֹל מִקּוֹם שֶׁהוּא
 כִּי מֵלֵךְ כָּל הָאֶרֶץ כְּצוּדוֹ, אֵלֵךְ הַחִילוּק שֶׁשֶׁאֵר מְדִיעוֹת נִימְנו
 חֲחַח מִמְשַׁלֵּת שֶׁר, לֹא כֵן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צַעַת הַשְּׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה
 צֵה, נִאֲמַר ה' אֱלֹהֶיךָ דּוֹרֵשׁ אֲחֵס, וְאֵס עוֹב אֲחֵס וְיֵלֵךְ מִמֶּנָּה
 הָרִי חִסְרִי סִיעַתָּה דְשִׁמְיָא וְגו' (ג"א): יד) כְּשֶׁהוּא"ו אִינוֹ
 בְּרִאשׁ פְּעוּלָה כְּגוֹן וְהַקִּימוֹתִי - וְנִתְחַי, אֵלֵךְ אֲמַר חִיבָה
 יִתְרַב כְּמוֹ חִיבָה "אֲחֵס" וְלֹא אֲמַר וְתִשְׁמְרוּ וְנִתְחַי וְחִ"ו
 בְּרִאשׁה פִּירוּשׁוֹ גַם אֲחֵס, פִּי אֲנִי אֲתָן לְךָ בְּרִיתִי כְּנִ"ל וְגַם
 אֲחֵס תְּחַן שֶׁתִּשְׁמְרוּ, כִּי בְרִית זֶה שֶׁל אֲנִי אֶלְקִיךָ וְאַתָּה עִמִּי
 אִינוֹ מִתְקַיֵּם אֶךְ וְרַק ע"י הַמִּילָה: טז) פִּי אִין זֶה צוּי

וּנְמַלְתֶם כְּמוֹ וְנִשׁ
 יַעֲשֶׂה יִחְלָל: (יב) י
 וּמְקַנְתָּ בְּסָף. ש
 יִלִּיד בִּיתְךָ. כֹּאן
 לְלַמֵּד שֶׁיֵּשׁ יִלִּיד צ
 בְּמִסְכַּח שֶׁצָּח (ק"י)
 שֶׁהִמְלִיךְ בְּאֲחֵס
 לְקַבֵּץ (שֶׁצָּח ק"י).
 מְשִׁיגֵיכָא לְכָל עוֹשֵׁ
 עֲלָיו כְּרַת, אֲבָל ע
 הַנְּפִשׁ. הוֹלֵךְ עַר
 (ת"כ אֲמַר כ"ב ב'): ג)
 דְּמִשְׁמַע שְׂרִי * לִי
 שְׂמַח שֶׁתִּהִי
 שִׁינוּי נִסְחָאוֹת * לְאַחַר ח' ימ
 וְנִסְחָא לְאַחַר ח' ימ
 שֶׁלִּיכְרִי כְּכַר אֲמַר
 שֶׁאִין עוֹשֵׂה לְקַטְנוּסִים, ו
 בְּכַרְתָּ, כְּמוֹ בְּכַרְתָּה א
 שֶׁהִיא יוֹנְקִים, ג' שֶׁאִין
 וְיִרְשָׁלַיִם אֵס הוּא כ

כְּמוֹ הַכּוֹן לְקַרְחָת אֶלְקִיךָ, כִּי "לָכֶם" לִשׁוֹן רְבִים הוּא וְהִלֵּל הַמּוֹל לָכֶם, גַּם עִיָּקָר הַצּוּי הִיא מֵה שֶׁאֲמַר וּנְמַלְתֶם וְגו', אֵלֵךְ זֶה
 סִיּוּס אֲמַרְוֹ תִשְׁמְרוּ, וְכַלִּילוֹ אֲמַר תִּשְׁמְרוּ לְהַמּוֹל, וְסִקְרוֹן לְהַמ"ד אִינוֹ חִסְרוֹן, כְּמוֹ עֲשׂוֹת שֶׁפִּירוּשׁוֹ לַעֲשׂוֹת (ר"א"ם): טז)
 פִּי אִין נוֹיִן זֶה מְשַׁמֵּשׁ כְּמוֹ וְנִתְחַסֵּם בִּיד אֲוִיב אֹז לִבְנֵיךָ וְנִדְקָה שֶׁשִּׁימוּשׁוֹ לַעֲשׂוֹת מִן חִיבָה פִּעַל נִתְפַעַל אֵלֵךְ הוּא מִן שׂוֹרֵשׁ
 הַחִיבָה שֶׁהוּא נִמְלֵךְ אֲבָל נִפְלֵךְ מִמֶּנּוּ לְפָרְקִים, שֶׁאִין צוֹרֵךְ צוֹ, שֶׁאִין חִילוּק בֵּין מַל אֹז נִמְלֵךְ וּבֵין מְלַתֶם אֹז נְמַלְתֶם, וּפִירוּשׁוֹ שֶׁתְּמוּלוֹ

אור החיים

אִינוֹ לִידָה כְּאֲמַרְוֹ כִּי צִיִּחֵק יִקְרָא לְךָ זֶרַע, וְצִיִּחֵ
 יִתְיַשֵּׁב לְמַח בְּחִשְׁבוֹתָ ה' אֲלֵיוֹ הַזְכִּיר שֶׁרָה כִּי הִיא
 עִיָּקָר לִידַת אֲבָרָהָם:

שֶׁל יִחֵק וְרָחֵם צִיחֵל כִּי עִיָּקָר זֶרַע לֹא יֵלֵךְ לְעוֹלָם
 כִּי מִן הַסַּחֵס לֹא יִגִּיד הַמַּל אֵלֵךְ עַל אִישׁ עַם צִח
 וְגו', וְלֹא אֲמַר אֲבָרָם אִינוֹ מוֹלִיד כִּי לִידַת יִשְׁמַעֲלָל

זניי האי מילה

1 חזן מה בחנת אצמ וגברי חיי

לְאֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: יב וּבְךָ
 שְׁמַנְתָּ יָמִים יְמוֹל לָכֶם כְּלִזְכֹּר
 לְדֹרֹתֵיכֶם יֶלֶד בְּיַת וּמִקְנַת-כֶּסֶף
 מִכָּל בְּיָנְכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעְךָ הוּא:
 יג הַיְמוֹל | יְמוֹל יֶלֶד בְּיַתְךָ וּמִקְנַת
 כֶּסֶף וְהִיתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם
 לְבְרִית עוֹלָם: יד וְעָרַל | זָכַר אֲשֶׁר
 לֹא-יְמוֹל אֶת-בִּשְׂרֵךְ עָרַלְתּוֹ וּנְכַרְתָּהּ
 הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיָּה אֶת-בְּרִיתִי הַפֶּר:
 טו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם שְׂרִי
 אֲשֶׁתְּךָ לֹא-תִקְרָא אֶת-שְׁמָהּ שְׂרִי כִּי
 שְׂרָה שְׁמָהּ: טז וּבְרַכְתִּי אֶתְּהָ וְגַם

רְאֵת קָנִים בֵּין מִימְרֵי וּבֵינֵיכוֹן:
 יב וְכִר תִּמְנֵא יוֹמִין יתְגַזֵּר (יגזר)
 קָבוֹן כֶּל דְּכוּרָא קְדָרְתִּיכוֹן יֶדְרִי
 בֵּיתָא וּזְבִינֵי כִּסְפָא מְכַל בֵּר
 עַמְמִין דְּרָא מִכְּנָה הוּא:
 יג אֲתִגְזֵרָא יתְגַזֵּרוֹן (ג"א מְגֹר
 יגזר) יֶלֶד בְּיַתְךָ וּזְבִין כִּסְפָּה
 וְתִהִי קָמִי בְּבִשְׂרִיכוֹן לְקָנִים עֲלֵיכֶם:
 יד וְעָרַל דְּכוּרָא דִּי רָא יגזר ית
 בִּשְׂרֵךְ עָרַלְתָּהּ וְיִשְׁתַּיְצִי אֲנִשָּׂא
 הַהוּא מֵעַמִּיָּה ית קָמִי אֲשֵׁנִי:
 טו וַאֲמַר יי קְאָבְרָהֶם שְׂרִי אֲתִתְךָ
 קְאָ תִקְרִי ית שְׁמָה שְׂרִי אֲרִי שְׂרָה
 שְׁמָה: טז וּבְרַכְךָ יתָה וְאַף אֲתִן

קְאָה וְלִכְנָה
 קְבֵנָה בְּתִרְהָ
 קָה ית כֶּל
 זְכַנְתָּ עֲלֵיכֶם
 ט וַאֲמַר יי
 יי תִּמְרָ אֲתִ
 יי רָא קָמִי
 יי בֵּינֵיכוֹן וּבִין
 קָבוֹן כֶּל
 ית בִּשְׂרָא
 יא וְתִתָּהּ

לקט בהור

רש"י

אח אחרים פי' אח בשר ערלכם, ואין פירושו שמהיו אחס
 נימול, ש"כ אין לומר אחריו אח בשר, שהלא כבר אמר
 מי הוא זה שיהיה נימול שהוא חָס, בשלמא חס יאמר
 ונימולו עדיין לא אמר מי הם שיהיו נימולים נכון לומר
 אחריו בשר ערלכם, וכמו כן אומרו המול או נימול פירושו
 יהיה נימול חסר עדיין מי יהיה נימול לזה גמר אומר כל זכר
 או יליד בית (רא"ם), גם נקודת השו"א מוכח כן, שאם הוא
 יפעל היה לו לינקד ונימלקם: (יז) פי' ציוס שגולה,
 שמאחר שאמר יליד בית ב' פעמים בא' אמר ח' ימים ולא
 בשני הרי נראה ויזכר שיש יליד בית שאין ממחינים ח' ימים,
 והניח הכתוב הדבר לחז"ל לחלק מסבבא, שכל שגופה של
 אמו קנויה לך קרינן ביה לכם כמו שנאמר אלל ח' ימים,
 וכשאין גופה קנוי כגון לקח שפחה שלא לגיירה אלל להוליד
 עבדים, או שני אנשים קנאו שפחה מעוברת בשותפות זה
 קנה השפחה עממה וזה קנה ולדה נימול ציומו (רא"ם),
 ונוסח לאחר ח' ימים טעות סופר הוא או תלמוד טועה כחצה (מ"ל), ורוב מפרשים לא הביאו נוסח זה בכלל: (יח)
 שאל"כ הרי כבר אמר פעם א' שרק זכרים חייבים לימול (ג"א): (יט) פסוק זה בנושא עמנו מדבר לא באציו, ופשוט הוא
 שאין עונש לקטנים, אבל המול לכם כל זכר באציו מדבר, והוא מלות עשה (רמב"ם): (כ) וסבר רש"י שג' דברים נכללים
 בזכר, כמו בזכירת אילן, א' שנכרת האילן עמנו משרשו קודם זמנו בעוד שהוא יונק, ב' פירותיו נושרים קודם הציטול בעוד
 שהם יונקים, ג' שאינו עושה פירות בכלל הרי נכרת כי מה תכליתה (ג"א), ושיעור קודם זמנו פלוגתא היא בין תלמוד בבלי
 וירושלמי חס הוא קודם ג' או אחר ג' (רא"ם): (כא) שרי לאומתי (גמרא), שרי לשון יחיד משמע שרתי (רש"י):

(ונמלחם כמו ונשחחם אבל ימול לשון יפעל כמו
 יעשה ויחל): (יב) יליד בית. שילדתו השפחה צבית:
 ומקנת כסף. שקנאו משגולה: (יג) המול ימול
 יליד ביתך. כאן כפל עליו ולא אמר לח' ימים,
 ללמדך שיש יליד בית נימול לאחד: * כמו שמפורש
 במסכת שבת (קל"ה): (יד) וערל זכר. כאן למד
 שהמילה צחותו מקוים: שהוא ניכר* צין זכר
 לנקבה (שבת ק"ח - ב"ר מ"ו ח'): אשר לא ימול.
 משיגיע לכלל עונשין: ונכרתה, אבל אציו אין עונש
 עליו כרת, אבל עובר בעשה (קידושין כ"ט): ונכרתה
 הנפש. הולך ערירי (יבמות י"ה) ומת קודם זמנו:
 (ח"כ אמור כ"ב ג'): (טו) לא תקרא את שמה שרי.
 דמשמע שרי* (לי"ה) ולא לאחרים, כי שרה סתם
 שמה שחלה שרה על כל (ברכות י"ג - ב"ר):

שינוי נוסחאות • אחר ח' ימים • מבידל • שרה.

אחיה לכם
 ל* כמי שאין
 יז זו מוסיק
 ק ואתה כוי
 את בריתי
 יני וביניכם
 ד אחרך.
 המולטו, כמו
 ונמלתם.
 כגופל בו*
 ק של נושא,
 אלוהו - זמנת כמו.

ט וגו', אלל זה
 א"ם): (טז)
 הוא מן שורש
 פירושו שתמולו

ך זרע, וזכה
 שרה כי היא

מ"ח תרומת הדשן סימן רס"ד:

[עמוד ט"ו] וכו' הביאו זה, משמע דבעינן תיקון באימול מפני מראית עין. וגם לפי דעת תרומת הדשן יש משש שאפשר גם כן לחוש הרבה פעמים שהמהול טועה בשעת המילה וכו' וצ"ל מל כראוי ופרע כראוי, וצ"ל מל לא פרע כראוי כי יש מקום לטעות לפעמים שיש צנמא עור דק מאוד

כר"ך לחתוך כלום, כיון שנראה נמול בעת הקישוי, אלא שיש לתקנו, דהיינו לטרום עם הקטן ולדחוק העור לאחוריו ולקשור אותו שם סביב הגיד שלמעלה מן העטרה אם אפשר שפעמוד שם ולא מחזור למטה, ואם אי אפשר בדרך זה אין כר"ך לחתוך כלום, וכן פסק תרומת הדשן סימן רס"ד, וכן פסק הב"ח [עמוד ט"ו] ולענין:

ואם אינו נראה נימול בעת הקישוי צריך לחתוך כל הבשר המדולדל עד שיהיה נראה בנימול בשעת קישויו: הגה [כה"ט] ואינו כר"ך שיהא נראה בעת קישויו רוב העטרה (י"ב) והאיל ונימול פעם אחת כהוגן אפילו אינו נראה (י"ג) רק מיעוט העטרה שנימול סגי ואין כר"ך למולו שנית ומכל מקום אם אפשר יתקן על ידי שימשוך העור וידחקנה לאחוריה ויקשרנה שם עד שפעמוד ולא מחזור למטה:

כשמחקה, לא היה נקרא ערל רק מדרבנן, והאיל ונראה מהול רק בראש העטרה ולמטה קצת נראה, מהול קרינן ביה. וכן כתב בתרומת הדשן סימן רס"ד. וכחז הב"ח [שם ד"ה ע"ד] מיהו היכא שנוול מהול אצל לא לגמרי, שהעור חופה העטרה רוב גובהה או רוב היקפה, אפילו כבר הטיף ממנו דם צרית ציוס שמני ללידתו, כיון שאח"כ אף כשמחקה אינו נראה אלא מהול קצתו שעדיין חופה רוב גובה העטרה או רוב היקפה, כר"ך למולו ולחתוך כל הבשר מכאן ומכאן עד שיהא נראה נימול לגמרי בעת קישוי, ודאין כר"ך לחתוך כלום אלא כשנמולו חתלה כהלכתא, אצל זה שלא נימול כלל דינו כמינוק שנימול ויש לציין: המופין את רוב גובהה של העטרה דמעכצין את המילה, דכך לי זה שנוול כך כמו אם נחמקה הערלה בשעת המילה והציץ מופין רוב גובהה, דזה לא נחמך עורו כשום פעם כהלכתא. (וכצ"ל [וצצ"ל] [עמוד ט"ו] ד"ה והנה) בשם חכם ספרדי נראה שהחמיר יומר, שכתב שבדיקת הקישוי לא נאמר אלא (לצני) [לגנז] [המסורבל והמדולדל שנימולו חתלה כהלכתא, אצל לכל השאר כר"ך שמהא העטרה מגולה אף שלא בשעת הקישוי כו', וע"כ הב"ח. ולי דבר החכם זה צ"ע, דגרסינן צירושלמי פרק רבי אליעזר דמילה [שם פ"ט הלכה ו'] אמתניתין דלנו הן לציץ המעכצין את המילה, רבי אבהו בשם רבי ירמיה אמר בחופה רוב גובהה של עטרה כו', רבי טובי בשם רי"ט שמואל אומר בודקין אותו בשעה שמתקשה, ע"כ. אלא דכלל נימול כהלכתא נמי אמר שמואל צודקים אותו בשעה שמתקשה, וצ"ע:

אחר החימוך כמו שלימל כלשון אשכנו והוא כמו ליחה בעלמא ופורע אותו השלימל, ועיקר הפריעה קיימת, וראיתי מוהלים שטעו בזה, ועל כן כר"ך שצבל מילה יהיו שם עוד מוהלים אחרים שיראו היטב הפריעה אם היא כהוגן, ונפקא מינה לענין אם אחר כך חזר ונתקשה, אם ינמא שכבר יא' ידי מילה כראוי מן המורה כמו שזכרנו. ומסתפקא לי דבשר נולד מהול או הטיפו ממנו דם צרית, ואחר כך מכח שמונו נתרבה העור למעלה ולא נראה כל העטרה אפילו אחר הקישוי, מי נימא שצריך לחתוך העור באימול ולקטנו כראוי, דכאן אין שייך לומר שכבר היה נימול כראוי מן המורה, דבאותה שעה לא היה לו ערלה כלל, ודמיא לכיסוי הדם דאמרנן בפרק כיסוי הדם [מולין טו, א] דכסאו הרום וחזר ומגלה חייב לכסות דאין דיחוי אצל מצות, הכא נמי ממש כן הוא, דלא אכפה לן במה שלא היה ראוי לימול בשעתו, דמכל מקום החיוב בא עליו אחר כך אפילו מן המורה, או דלמא דשאני הכא דמן המורה אין חיוב רק הערלה בצולדה ולא מה שנמשך אחר כך. אצל אם היה נולד מהול קצת, פשיטא לי שאחר כך אם נמשך העור שצריך לחתוך אותו, כיון שלא נימול שום פעם כראוי עדיין:

נאמר אלא (לצני) [לגנז] [המסורבל והמדולדל שנימולו חתלה כהלכתא, אצל לכל השאר כר"ך שמהא העטרה מגולה אף שלא בשעת הקישוי כו', וע"כ הב"ח. ולי דבר החכם זה צ"ע, דגרסינן צירושלמי פרק רבי אליעזר דמילה [שם פ"ט הלכה ו'] אמתניתין דלנו הן לציץ המעכצין את המילה, רבי אבהו בשם רבי ירמיה אמר בחופה רוב גובהה של עטרה כו', רבי טובי בשם רי"ט שמואל אומר בודקין אותו בשעה שמתקשה, ע"כ. אלא דכלל נימול כהלכתא נמי אמר שמואל צודקים אותו בשעה שמתקשה, וצ"ע:

חזר ונתקשה, אם ינמא שכבר יא' ידי מילה כראוי מן המורה כמו שזכרנו. ומסתפקא לי דבשר נולד מהול או הטיפו ממנו דם צרית, ואחר כך מכח שמונו נתרבה העור למעלה ולא נראה כל העטרה אפילו אחר הקישוי, מי נימא שצריך לחתוך העור באימול ולקטנו כראוי, דכאן אין שייך לומר שכבר היה נימול כראוי מן המורה, דבאותה שעה לא היה לו ערלה כלל, ודמיא לכיסוי הדם דאמרנן בפרק כיסוי הדם [מולין טו, א] דכסאו הרום וחזר ומגלה חייב לכסות דאין דיחוי אצל מצות, הכא נמי ממש כן הוא, דלא אכפה לן במה שלא היה ראוי לימול בשעתו, דמכל מקום החיוב בא עליו אחר כך אפילו מן המורה, או דלמא דשאני הכא דמן המורה אין חיוב רק הערלה בצולדה ולא מה שנמשך אחר כך. אצל אם היה נולד מהול קצת, פשיטא לי שאחר כך אם נמשך העור שצריך לחתוך אותו, כיון שלא נימול שום פעם כראוי עדיין:

נאמר אלא (לצני) [לגנז] [המסורבל והמדולדל שנימולו חתלה כהלכתא, אצל לכל השאר כר"ך שמהא העטרה מגולה אף שלא בשעת הקישוי כו', וע"כ הב"ח. ולי דבר החכם זה צ"ע, דגרסינן צירושלמי פרק רבי אליעזר דמילה [שם פ"ט הלכה ו'] אמתניתין דלנו הן לציץ המעכצין את המילה, רבי אבהו בשם רבי ירמיה אמר בחופה רוב גובהה של עטרה כו', רבי טובי בשם רי"ט שמואל אומר בודקין אותו בשעה שמתקשה, ע"כ. אלא דכלל נימול כהלכתא נמי אמר שמואל צודקים אותו בשעה שמתקשה, וצ"ע:

בשעה שמתקשה, וצ"ע:

ערך לחם למהריק"ש

סוף פת"י [בשעת קישויו]. ויש אומרים [תרומת הדשן סימן רס"ד] שאין כר"ך שמהא נראית רוב העטרה בעת קישויו, אלא אפילו אין נראה כי אם מיעוט סגי, כיון שנימול פעם אחת כהוגן, ואם יוכל ללגול כולה בליה המלאה יעשה:

הגהות רעק"א

(ז) שם פ"ק (י) בשום פעם כהלכתא. עיין פשוטות כ"ח סימן ק"כ:

ביאור הגר"א

[כה] [הנה] ואינו צריך כו'. דאף משוך לגמרי אינו רק מדרבנן, כמו שכתוב בפרק ח' דיבמות (ע"ב ע"א):

פתחי תשובה

באר היטב

(י"ז) הואיל ונימול פעם אחת כהוגן. כתב הט"ז [סי' ק ט] ומסתפקא לי באם נולד מהול והטיפו דם ברית ואחר כך מכח שמונו נתרבה העור למעלה ולא נראה כל העטרה אפילו אחר הקישוי, מי נימא שצריך לחתוך העור באימול ולקטנו כראוי, דכאן לא שייך לומר שכבר היה נימול כראוי מן המורה, דבאותה שעה לא היה לו ערלה כלל כו'. אבל אם נולד מהול קצת פשיטא לי שאם אחר כך נמשך העור, שצריך לחתוך אותו, כיון שלא נימול שום פעם כראוי, ע"כ. ועיין ברשות שאגת אריה סימן נ"ה שכתב דלירידה פשיטא ליה דבתרתייהו בין בנולד מהול גמור בין בנולד מהול קצת, שאע"פ שנמשך העור אח"כ שריטו בנימול כבר ואין צריך שיהא נראה רוב העטרה, אלא אפילו בנראה מיעוט העטרה סגי, ע"ש ראיתיו: (י"ח) רק מיעוט. עיין ט"ז סי' ט' וש"ך סי' ק י"ב, ועיין בחשובות שמש צדקה חלק י"ד סימן י"ב מה שכתב בזה:

לגמרי, כגון שהעור חופה העטרה רוב גובהה או רוב היקפה, אפילו כבר הטיף ממנו דם צרית ציוס שמני ללידתו, כיון שאחר כך כשמחקה אינו נראה אלא מהול קצתו, שעדיין חופה רוב גובהה או רוב היקפה, כר"ך למולו ולחתוך כל הבשר מכאן ומכאן עד שיהא נראה נימול לגמרי בעת קישויו. וכחז כ"י בשם חכם ספרדי שבדיקת הקישוי לא נאמר אלא (לצני) [לגנז] [המסורבל והמדולדל שנימולו חתלה כהלכתא, אצל לכל השאר כר"ך שמהא העטרה מגולה אפילו שלא בשעת הקישוי, ע"כ. ולי דבר החכם צ"ע, דצירושלמי משמע דכלל נימול כהלכתא נמי צודקים אותו בשעה שמתקשה, וצ"ע, עכ"ל הש"ך. וצנודקות הכסף [פ"ק ו] כתב גם כן שמואל ראה לדבריו מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה סוף פרק רבי אליעזר דמילה, ע"ש. וכחז הט"ז [פ"ק ט] באשר שהרבה פעמים יש לחוש שהמהול טועה בשעת המילה וקצר שכל כראוי ופרע כראוי, וצ"ל מל כראוי, על כן כר"ך שצבל פעם יהיו שם עוד מוהלים אחרים שיראו היטב הפריעה אם היא כהוגן, כי יש מקום לטעות שלפעמים נמא עור דק מאל אחר החימוך כמו שלימל כלשון אשכנו ופורע אותו העור והפריעה קיימת, לכן כר"ך ליחה, כן נראה לי, עכ"ל:

כיון ששמואל אומר בודקין אותו בשעה שמתקשה, ע"כ. אלא דכלל נימול כהלכתא נמי אמר שמואל צודקים אותו בשעה שמתקשה, וצ"ע:

נאמר אלא (לצני) [לגנז] [המסורבל והמדולדל שנימולו חתלה כהלכתא, אצל לכל השאר כר"ך שמהא העטרה מגולה אף שלא בשעת הקישוי כו', וע"כ הב"ח. ולי דבר החכם זה צ"ע, דגרסינן צירושלמי פרק רבי אליעזר דמילה [שם פ"ט הלכה ו'] אמתניתין דלנו הן לציץ המעכצין את המילה, רבי אבהו בשם רבי ירמיה אמר בחופה רוב גובהה של עטרה כו', רבי טובי בשם רי"ט שמואל אומר בודקין אותו בשעה שמתקשה, ע"כ. אלא דכלל נימול כהלכתא נמי אמר שמואל צודקים אותו בשעה שמתקשה, וצ"ע:

נקודות הבכף

ורבן שמעון בן גמליאל ולהכריע להקל. לכן נראה דסבירא ליה דפלוגמא דרבין שמעון בן גמליאל ושמואל מיירי דהיינו שמאז אחד נראה מהול ההוגן כל העטרה, ומאז השני

זעור
ויו"ע
הוגן
פילו
אלה
ונית,
ערל
זעור
נהול
צרה
פילו
אחר
יקח
זמע
וקטן
'מוך
זימן
כתב
זעת
זרין
זאין
זיח
זימן
זיח
קאי
זאם
זור

בוי
זאין

זיה,

זכח

זא:

זפר
זיה
זזור
זמר
זיא
זלא
זין
זאר
זעח
זלא

זיה
זמר
זשם
זיד,
זיד,
זיד,
זק

נהיה) דהיינו מראש הגיד הואיל ונימול כהוגן ואם כן מן התורה אין צריך שום תיקון רק מדרבנן משום מראית עין, ולכן אם אפשר לתקן על ידי שידחוק הבשר למעלה מוטב ואם אי אפשר אין צריך לחתוך כלום. ואם אינו נראה בעת הקשוי רק ראש הגיד לא מבעי אש יש לספק שמה לא חתכו בשעת מילה כל העור דהוי ספיקא דאורייתא שצריך לחתוך כל העור כדין, אלא אפילו ידעינן בודאי שהיה נימול כהוגן מכל מקום מדרבנן צריך לחתוך כל בשר המדולדל עד שיהיה נראה כנימול בשעת הקשוי (סע). וכשחוזרין על הציצין המעכבין המילה צריך לחזור ולברך כל הברכות, אבל אין אומרים אלוקינן ואלוקי אבותינו קיים הילד, שכבר התפלל עליו (רס"ה סעיף ד'):

76

י. ומזה תראה הרעה הגדולה מהמוהלים שאינם בקיאים וחזתכין רק מיעוט מהבשר של ערלה והם ערלים מן התורה דכי היכי דמל ולא פרע כאלו לא מל כל שכן כשפרע ולא מל, וכל שכן הוא שהרי פריעה הוא רק מדיבוי הכתוב המול ימול ועוד שהרי אברהם אבינו שלא נצטווה על הפריעה ואפילו הכי אמר ליה המל ימול לרבות ציצין המעכבין (מלאימא ציננות דף ע"ג וע"ג נ"ש" ומוס') ולכן צריכים המוהלים להשגיח על זה הדק היטב. ואם לא תתך כדין אזי תיכף יחתוך הוא או אחר מה שנשאר ולא יהיה המוהל החותך סרבן בדבר מלהניח אחר כי אין זה בוששה, ומוטב לו להתבייש מעט אף על פי שאינו בוששה. מלהוציא מתחת ידו מכשלה גדולה כזה. וראוי לתקן כמו שמנהג בקהילה קדושה פראג דאיזה ימים אחר המילה הולכין המוהלים ובודקים התינוק אם נימול כהוגן. גם שם המוהלים יש להם חברה קדישא ולכן יכולים לתקן תקנות וכן ראוי בכל הקהלות (ממלא בסוף ס' ג"א):

בינת אדם

פרע כראוי כי לפעמים נמצא עור דק מאוד כמו שלמייל וע"כ כחצ. שצריך לעיין ממנו בשעת המילה שפרע עור הפריעה ולמה לא כ' גם כן לעיין אם נחתך עור הערלה עד למעלה מראש הגיד אלא ודאי משמע דעיקר הוא רק שימגלה ע"י הפריעה. וכן יש להביא רא"י מדברי החוס' ס"פ ר' אליעזר שכתבו חומא דמאי איטריך למימני בממני מל ולא פרע כאלו לא מל כיון דכבר מי דבשר החופה את רוב העטרה מעכב המילה וכי לא פרע עדיין רוב העטרה מכוסה, ולכאורה לק"מ דהרי נראה מיירי ציצין המעכבים את המילה והיינו ציצין של בשר הערלה ואלו לא מני מל ולא פרע מני"ל דצריך לפרוע דשמה אינו עכוב אלא לחתוך עור הערלה ולכן האריך למימני כפיפא מל ולא פרע לאשמועינן דאפילו אם תתך כל הערלה החופה העטרה כאלו לא מל אלא ודאי משמע דמ"ל להחוס' דעיקר חליי בעור הפריעה.

ואמנם לדעמי אי אפשר לומר כן שהרי ציננות דף ע"א → ע"ב אמרינן בגמרא דאברהם אבינו לא נצטווה על הפריעה ואפי' הכי אמרינן שם דהמול ימול לרבות ציצין המעכבין את המילה וא"כ ע"כ דר"ל ציצין של בשר הערלה ולא של הפריעה וע"ש בחו"ד"ה סוף מילה, ודברי הש"ך הם נאמת תמוהים דדברי הירושלמי הם בעצמם כש"ס שלנו אלא דבש"ס דלין נרשס תמי מקום המשנה על מה שאמר האמורא ובש"ס ירושלמי ידוע שאין דרך לרשום שם על מה אמר האמורא דבריו ואין שום ספק דמה דאיתא בירושלמי אמר ר' טבי בשם ר' שמואל בודקין אותו הם הם דברי שמואל דאיתא

77 שאלה חינוך שחתך המוהל מעור הערלה חיתוך קטן ופרע - כדון - עד - שימגלה - העטרה עם החוט - המנקף ולאח"כ לאחר שנתרפא נראה שאינו מהול רק ראש הגיד נראה מה דעו:

תשובה לכאורה נראה דעיקר המילה הוא לגלות העטרה ע"י הפריעה ולא איכפת לן בעור הערלה וא"כ חינוך זה כבר נימול מה"ם ואינו צריך חיקון אלא מדרבנן וא"כ אם נראה אפי' כשליש מראש הגיד כשהוא מקושה א"ל לחתוך כלל, כמש"כ בסיומן רס"ד ובש"ך שם, כמדומה לי שכן חושבין כל המוהלים שאינם נוהרים לחתוך כל העור החופה את ראש הגיד. ולכאורה יש לי להביא ראיה לזה ממש"כ הש"ך ספי רס"ד על מה שבי' הב"ח ובש"ס כשם ספרדי כו' שבי' הב"ח אם לא נימול כהלכתו צריך לחתוך הכשר עד שהאש העטרה מגולה אפי' שלא בשעת הקישוי וכן הוריתי הלכה למעשה ע"ל הב"ח (וכן צ"ל בש"ך. כי כן הוא בש"ס אבל בש"ס לא נמצא זה) ועל זה כ' הש"ך והביא ראיה מירושלמי דאפי' בלא נימול כהלכתו גמי אמר שמואל בודקין אותו בשעה שמתקשה והינה בל"ע, ונזקק"כ סס"ק ט' מסיים עכשיו מלמתי ראיה גדולה לדברי מדברי הרמב"ם בפ"י המשנה ס"פ מילה ע"ש.

הרי דמשמע דאפי' אם נמצא לומר שגם עור הערלה מעכב במילה מ"מ אפילו בלא נימול כהלכתו אם נראה כשהוא מתקשה שהוא מהול א"ל לחתוך. וכן משמע מט"י סק"ט דעיקר מילה דאורייתא הוא במה שימגלה העטרה ע"י הפריעה שהרי כ' שם דשם שמה לא

78

י"א ואם נולד כ ברית ואחר סוף סימן רס"ד. הו העור

י"ב המל מברן האב עצמו אם בירך למול: עד שגמר כל חריפותם שתיכן לכסות ערות הק כיון שעוסק עכ לני

ב האב מברך חיתוך לפריי שיחתוך על המ כך להכניסו דז בלהכניסו לחוד מברך לעולם ג בשעת פדיון הו

כ"א לכתחילה דהתינוק: לעולם חסדו או כ"ב נוהגין לו

בש"ס דלין זה קא בש"ס והיינו שנימו נראה כערל וע"ז ראיה מפי' המשני שם בהדיא ואם ה אדרבה מוטב שם דיקום הקשוי. ול הרמב"ם והעיקר שהוא מתקשה כו' דכוונתו על כל מה דכר אחד ולא שייך בפ"י המשניות דא שמן אינו רפוי הבו הש"ע סימן רס"ד בעל בשר וכן צ"ל קאי האי בכל זה ע רוב גובהה של נ

ספר חכמת אדם

ברלין ב' אדר ב' תרנ"ג

חכמת הלכות מילה כלל קמט אדם תרלז

יח ואם נולד מהול קצת אבל לא לגמרי שהיה העור חופה העטרה אפילו כבר הטיפו דם ברית ואחר כך כשנתקשה אינו נראה אלא מהול קצת צריך לחתוך כל הבשר (ט"ז וע"ו) טוף טימן יפ"ד). ובנולד מהול לגמרי והטיפו דם ברית ואחר כך מכח שומנו נתרבה ונמשך העור עד שלא נראה העטרה מסתפק ה"טז על זה עיין שם (שס):

יט המל מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה. ואין חילוק במדינתנו אם האב עצמו מל או אחר, ולדעת רמב"ם אם האב מהול מברך למול ובדיעבד גם לדידן אם בירך למול או אפילו אם בירך רק ברכת להכניסו כו' לחוד יצא (נסי"ה סעיף א"ב). ולא ימול עד שגמר כל הברכה שהברכה צריך להיות עובר לעשייתן ודלא כיש מוהלין המראים חריפותם שתיכף כשמתחילין הברכה חותכין והו מעשה בורים ועמי הארצות ואין צריך לכסות ערות הקטן בשעת הברכה אף על גב דאסור לברך נגד ערוה אפי' של קטן מכל מקום כיון שעוסק עכשיו לתקנו מקרי מחניך קדוש ולא מקרי ערוה. ואם התינוק טינף עצמו יש לנקותו דלכתחלה יש לזהר מצואת קטן אם אפשר (סעיף ט"ו):

כ האב מברך בא"י אמ"ה אקב"ו להכניסו בביתו של אברהם אבינו ומברך בין חיתוך לפריעה ואם האב מל ופורע ואם כן הוא טרוד ואי אפשר לו לברך יברך קודם שיחתוך על המילה וגם להכניסו (ט"ז ס"ק א'). ונראה לי דיוהר דיברך תחילה על המילה ואחר כך להכניסו דאם יברך תחלה להכניסו צריך עיון אם יברך אחר כך על המילה, שהרי בלהכניסו לחוד יצא גם מברכת המילה כדאיתא בסימן י"ט. ובארץ ישראל נוהגין שהאב מברך לעולם גם שהחינו אבל במדינתנו אין נוהגין כן אפילו בכנו הבכור כיון שיברך בשעת פדיון הבן ואפילו אם פטור גם מפדיון הבן מכל מקום נוהגין שלא לברך (שס סעיף ו"ט):

כא לכתחילה ראוי שיהיה המילה בעשרה לפרסומי מצוה ויש אומרים הטעם משום דהתינוק הוא כיוצא מבית אסורין שצריך להודות בפניו ולכך אומרים הודו לה' כי לעולם חסדו אבל אינו מעכב (סעיף ו') והאב עומד על המוהל להודיע שהוא שלוחו (סעיף ט'):

כב נוהגין להכין כסא לאליהו הנביא שנקרא מלאך הברית לפי שקינא ואמר

בינת אדם

נש"ס דינן זה קאי על מחני' אם היה בעל צער כדאי' נש"ס והיינו שנימול כל זכרו אלא מחמת שהוא בעל צער נראה כערל וע"ז קאי שמואל דבדוקין אותו, ומש"כ ראיה מפ"י המשניות להרמב"ם גם כן תמוה שהרי כתב שם בהדיא ואם היה בעל צער וכבר מל אותו וא"כ אדרגה מבוחר שם להדיא דדוקא כשנימול כל זכרו מהני נדיקה הקיטוי. וז"ל דכוונת הש"ך מאחר שכתב שם הרמב"ם והעיקר אללינו בכל זה שיצוקר האדם בשעה שהוא מתקשה כו' ומדכתב בכל זה משמע ליה להש"ך דכוונתו על כל מה שזכר במשנה דאל"כ הרי לא כי אלא דבר אחד ולא שייך בכל זה, אבל באמת אין ס' שיש ט"ם כפי המשניות דאיך כי איש שמן רפוי הנשר אם הוא שמן אינו רפוי הנשר אבל כחבורו ה' מילה וכן העתיק הש"ע סימן קס"ד כי קטן שנשרו רך ומדולדל או שהוא בעל צער וכן ז"ל בפירושו איש שמן או רפוי הנשר וא"כ קאי האי בכל זה על כי דברים אלו וכן מוכח בר"ף שכי' רוב גובהה של עטרה וכן הלכה אמר שמואל קטן המסורבל כו' ואי איתא דשמואל קאי גם על רישא לה"ל לכתוב וכן הלכה באמצע הדין אלא ע"כ דזה דבור נפ"ע דלדיך שלא היה רוב גובהה כו' ושמואל קאי על בעל צער:

וקושיית מוס' נמי יתח' שהרי שם סיפא זו דמל ולא פרע לא אחא לאשמועינן כיצד מצוה מילה שהרי כבר מן שם מוהלין ופורעין ומוללין אלא דבסיפא אחי לאשמועינן נדיעבד מה מעכב וא"כ שפיר הקשו דכיון דכבר מני צער החופה רוב עטרה מעכב וא"כ ודאי גם עור הפריעה כגלל שצריך שיהיה מגולה, דבשלמא לא"ה שלא נעוהו לו פריעה לא נכתב המול ימול רק על הנשר אבל כיון דכבר ציווה לנו מצוה פריעה ומרבינן גם כן מהמול ימול וא"כ כי היכי דלדיך שיהיה מגולה מבשר ערלה ה"ה מקדום הפריעה עכ"ז נ"ל דאם לא מחכו כל עור הערלה החופה העטרה לא נימול מה"ח וכמש"כ הב"י דיש ילדים הרבה שצריך לחזור למולן כנלע"ד.

L

הציץ ע"י ציפורן בלא סכין ורק הוא הרעיש לחלוק על גדולי האחרונים ועל מנהג ישראל ודברי חוסי הג"ל מפרש פירוש שלפענ"ד אינו ראוי לזכרו ומתקסק משנה ז"ל העלים עינו ובה בטרונים על נימולי בני ישראל שלא כדת:

והנה שמעתי שעיר וקדיש מן שמיא רשכב"ה מצולא החמיר בזה והנה אמת שלכתחילה ראוי להסיר הערלה לגמרי ממש אך דביעזב ח"ו לנער הילד הנמול לחזור ולחמור והנה להס' לישראל במנהגם הטוב במנהג שקבלו בשמחה ועושין בשמחה [שנת ק"ל ע"ה]:

סימן קמ"ח

לירידי חתן אחי הרב הגאון הגדול החרוף ובקי החסיד המפורסם כש"ת מו"ה חיים אלעזר נ"י אבר"ק מארניגראד יע"ה:

ע"ז אודות המילה שיש מרננים שכל שלא נחתך עוד הציץ בולו אפילו אם נראה מהול שלא בשעת קישוי צריך לחמור בזה הוא מילה רק שנחתך מן הגיד ונכרת ולא אם נשאר תלוי בשום מקום מהגיד אפילו למטה מעור הערלה הציץ צריך לחמור:

והנה ערכתי כבר על זה תשובה אחת העתקתי לומה פה"י והנה עתה צעיוני עוד הפעם ראיתי לדבריהם דברי בורות דהא גבי פריעה ודאי סגי אם אינה נראת כשנתקשה והנה בגמרא בחדא מחתא מחמיניהו וז"ל הש"ס [שנת קל"ו ע"ב] אמר ר' אביינה כו' בשר החופה את רוב גובהה של עטרה כו' אמר שמואל קטן המסורבל בשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אין צריך למולו ואם לאו צריך למולו במתניתא תנא רש"י אומר קטן המסורבל בשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו מאי צינייהו איכא צינייהו נראה ואינו נראה עכ"ל וזה קאי בין אמילה בין אפריעה דגם בפריעה מעכבין ציץ דלא כנראה מתוספת חדשים [שנת פרק י"ט מ"ו] ורק כמו שכתבו כל הפוסקים והוא דעמ"ר ז"ל [בתוס' יבמות ע"א ב' ד"ה סוף] גם בפריעה מעכבין ציץ וחנא בחד גוונא מחמיניהו כל שמתקשה ואינו נראה ו"ה ואם כן דין המילה והפריעה חד:

וגם בערוך ערך הלקט כתב וז"ל בפרק רבי אליעזר [שנת קל"ג ע"ב] ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הלקט ענוש כרת פי' מלקטין ציץ המעכבין את המילה וזה עיקר עכ"ל הרי דלא כתב כלל רק מלקטין ובלשון שני כתב שחמתין אבל לפי הראשון משמע דסגי במלקט את העור ומטעהו עד למטה:

מעלה ולא מוריד ולכן אין לזוז מדברי הני מרי סבי קדישא המכס צבי והשבות יעקב ז"ל והי' שלום כדברי מחותנו ידידו דורש שלום תורתו בלב ונפש חפילה:

סימן קיד

שלום להרב המאור הגדול מו"ה אלימלך שמעון נ"י אבר"ק חיראב יע"ה:

בענין אם לא הסירו הציץ המעכבין רק על ידי הפריעה בצפורן כבר ידוע שעולם נוהגין היחר וכן באמת כתב הט"ו ז"ל [סוף סי' רס"ד סק"ט] לבדוק אחר הפריעה ולא אחר המילה דלמא נשמיר שלא נכרת מהגיד שמע מינה דלא איכפת לן בזה דכיון שהוסר מעל העטרה והוסר ממקום חיבורו בגיד הוי כנכרת ממש וכבר מלאנו כן גבי אבר המדולדל כיון שנתקר מחיבורו הוי כמת אותו האבר [מולין קי"ו ע"ה] והארכתי בזה הראיה בקונטרס שלי [עיין לקמן סי' קט"ו] ואך כן כתבו החוס' בשנת [קל"ו ב' ד"ה מ] להכשיר וכן בסקפ משנה ה"י מילה [פ"ב ה"ה]:

ומה שהקשה כ"ת דהרי חרגוס של נימול גיזר [בראשית י"ו כ"ו] והוא כריחה יעוין בתתם סופר [יו"ד סי' רמ"ט] שכתב בהדיא דכשינתק ממקומו על ידי ציפורן נקרא נמי בלשון הקודש כריחה:

ומה שהקשה מעלת כ"ת דאם כן למה מהדריין בשנת אציץ המעכבין הא אפשר להסירו ע"י פריעה ואחפלא על כ"ת וכי חובל שחייב בשנת הוא שצירת אבר דוקא הלא בהולאות דם הוי חובל ואז מלאכה ואם כן הכא נמי דבעיין בודאי שסיכרו בצפורן בהפריעה א"כ ודאי ינא דם והוי חובל ממש:

והנה שמעתי שבספר נשמת אדם ציו"ד סוף הלכות מילה [שער רנה וישועה] חידש לומר דהוי כאילו אינו נימול ושאלתי לי הספר לעיין בו והנה ראיתי שכל עיקר ראייתו דהא פריעה לא ניתנה לאצרהס אצינו ע"ה [יבמות ע"א ע"ב] וגם לדברי ציץ המעכבין שמע מינה שגם צעור המילה שייך ציץ המעכבין וזה מדברים הפליאים דבשביל שלא נכטה על הפריעה לא יהי' בו דין ציץ המעכבין אשר יש לימוד על זה בודאי אם נשמיר מעור החיטוך ולא נפרע בודאי הי' שייך לאצרהס אצינו ע"ה דין ציץ המעכבין אבל ודאי אם אצרהס אצינו ע"ה הי' פורע הציץ בציפורן הי' דינו דהוי כמל בסכין וכמבואר בתתם סופר ז"ל הג"ל:

והנה אדריבא בספרו העיד שכן פסק הט"ו [שם] והס"ך [ס"ק י"ב] ז"ל להחזיק מנהג עולם שכשר בנפרשו

תח. צ"ל בינת אדם (בספר חכמת אדם). תט. העוק מארבעה תשובות דלהלן (סימן קט"ו-ק"ח) עם שינויים קלים נמצא בספר שו"ת ברכת חיים להרב"ה מו"ה חיים ברוך אבר"ק לענטשנע (השוואל בסימן ק"ח) סימן צ"ג עיי"ש. תי. הוא התשובה הבאה (סימן קט"ז). תיא. אולי חסר פאך תיבת "מהול", וכן הוא בספר ברכת חיים הג"ל.

בר"ק ל חיים בקרעא וצ"ל
חברותו א"א

והנה לכתחילה בודאי מסירין כל הערלה בכריחה לגמרי ועל זה הקפיד מרן רשכבה"ג מנעולא אבל דיעבד בודאי אין שום מצוה לכרות הערלה שנפלה למטה ע"י הפריעה והדרכה העושה זאת הוא רוח ומושג אינו צו אם הוא מנפשות עמלק ימ"ש אשר חתך מילות בני ישראל ע"י דברים כ"ה י"ח ברש"י ד"ה ויגזל ולכן אל ישמע להם ולא ילך בדרכיהם שלא על פי תורה רק מעשה צור ולדעתי שיחרה זהם שאם יוקיפו לעשות כן שיפקלו לעדות כמו המכה לאיש ישראל [חומ"מ סי' ל"ד סעיף ד' בהגה] והי' שלום חייב:

סימן קטז

→ **שאלה** מינוק שחתך המוהל מעור הערלה חתוך קטן ופרע כדין עד שנחגלה העטרה עם חוט המקיף ולאח"כ לאחר שנחפרף נראה שאינו מהול רק ראש הגיד נראה מה דינו:

תשובה הנה צמח' שצח (קל"ז ע"א) צמשה אלו הן צ"ע המעבדין את המילה בשר החופה את רוב העטרה ובגמרא שם אמר ר' אבינא כו' בשר החופה את רוב גובהה של עטרה עכ"ל הגמרא והוא מן התורה דכן אמרינן ציממות ע"א ב' וז"ל [אמר רבה בר יוחנן] אמר רב לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו שנאמר צעת ההוא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרות זרים וגו' ודלמא הנך דלא מהול דכתיב כי מולים היו וגו' אם כן מה שזכר אלף לפריעה מאי שנית לאקושי סוף מילה לתחילת מילה מה תחילת מילה מעבדת אף סוף מילה מעבדת צו דחנן אלו הן צ"ע המעבדין את המילה וכו' אמר רבינא וכו' בשר החופה את רוב העטרה חייב וכו'.

והנה לכאורה קשה דלמה לי המיעוט בלאו הכי בכל התורה רוצה ככולו וא"כ אם הרוב מכוסה בודאי אינו מילה כלל ואי נימא דהכתוב קא משמע לן דמעבד ברוב הקיפה או ברוב גובהה זה לימא דא"כ מאי אחי האמוראי לחדש לך רוב גובהה או רוב הקיפה הא מקרא ידעינן זאת דאם לא כן לא צריך קרא לרבות צ"ע:

אולם בודאי לולא הריבוי דקרא היינו אומרים כיון דרוב הערלה נחתך לא איכפת לן במה שחופה המיעוט ערלה ליה גילה לנו הריבוי דקרא דלא אזלינן בחר רוב עור הערלה רק צריך לחתוך הכל ולזה באו האמוראים וסידשו דמעבד רוב גובהה או רוב הקיפה אבל מיעוטו אינו מעבד דעיקר קפידא דקרא שלא [יהי] הרוב מגיד מכוסה צין בגובה וצין בהקיפה ולא ניזל בחר רוב הערלה ולומר כיון

ואולם עמה האיר ה' עיני וראיתי כי הדבר מפורש צבית יוסף ובכל האחרונים דהנה ז"ל החכם הספרדי צב"י סי' (רס"ה) [רס"ד] ואם אחר כך נמשכה ערלתו ע"י מיעוט עד שמכסה העטרה או שהי' מסורבל בצער או מדולדל עד שנראה בלתי מהול צעת קישויו חוזרין מדברי סופרים וקולטין עד שמתראה העטרה גלוי' צעת הקישויו אמנם אם בצעת קישויו נראה ממנו שכבר נימול שיש שם קצת צ"עין מכאן ומכאן או אין צריך אלא תיקון בעלמא מפני מראית העין ויראה ודאי שצדיקת הקישויו לא נאמרה אלא לגבי המסורבל והמדולדל שנמולו תחילה כהלכתן אבל לכל השאר צריך שמתראה העטרה מגולה אפילו שלא בצעת קישויו עכ"ל:

הרי דלא מל כראוי ודאי שלא חתך כל העור החיצון הוא הערלה דאם חתך כל העור א"כ מל כהלכתו אלא ודאי שאיירי שלא חתך כל העור ואפילו הכי כחב דלא מהני עד שיראה מהול בלא קישויו ולפי דברי האומרים לנריך דוקא כריחה מן הגיד למה יהי אפילו נראה מהול כשאינו מתקשה הא-סוף-סוף-הערלה לא נכרחה מן הגיד אלא ודאי-אם נתפשטה מן דיבוקה למעלה ועקרהו משם עד למטה זה הוא מילה דלאו דוקא כריחה מקרי מילה וכמו שכתב החכם סופר [סי' רמ"ט] אלמא דלהחכם הספרדי ז"ל אם נעקרה הערלה ע"י פריעה מקרי נימול כהלכתו ומכל שכן לדברי הש"ך ז"ל [סוף סי' רס"ד ס"ק י"ב] שמקיל יותר דאפילו בלא נחתכה כהלכתה סגי בנראה מהול כשנתקשה ולדידיה עדיין הערלה למעלה ולא נחתכה אלא ודאי כיון דכי מתקשה נראה מהול הוא כנחתכה:

→ **והנה** זכינו לדין מתוך דברי החכם הספרדי וצ"י שמציאו והצ"ח מציאו בסוף סי' רס"ד בזה הלשון הרי שכחב להחמיר דמני שלא נימול תחילה כהלכתו צריך לחתוך הצער עד שחיה העטרה מגולה אפילו שלא בצעת קישויו וכן הורתי הלכה למעשה עכ"ל והש"ך ז"ל [גם כן מציאו] שמה שנעקרה הערלה עד למטה הוא נימול כדיו:

והנה בנימול כדיו פסק הרמ"א ז"ל [שם סעיף ו'] וכל הפוסקים כדברי חרומת הדשן ז"ל [סי' רס"ד] דסגי צמעט שנראה מהול כיון שכבר נימול מן התורה ואין צריך למול שנית רק מדרבנן מפני מראית עין לכן בנראה קצת מהול סגי וא"כ לפי מה שכתבנו הוכחנו דבאם נעקר על ידי פריעה הוא כנחתך א"כ ילדים דידן דמהדרין הסנדק והמוהל לאחר הפריעה לראות אם החריך נראה יפה אפילו בלא נתקשה אם כן ודאי הוא מילה יפה מן התורה ואין צריך למול שנית אפילו אם כסהו שנית להגיד וא"כ כיון דאין המילה רק מדרבנן סגי בנראה קצת מהול:

מו"ה חיים שליט"א אבד"ק סאנדעץ שהגיד לי כי נשאלה זו לפניו ולא צוה למולו שנית וכו', כדברים האלה שמעתי מפי קדשו וכו', וכבר הורה וקן. הגאון הקדוש מסאנדעץ, עכ"ל. ומוזכר לקמן בריש סימן קי"ד. תיב. צ"ל רוב גובהה של עטרה.

תיב. בספר ברכת חיים הנ"ל הסיוע: "דברי ידירו דא"ה (דודו אחי חוננו) דורש שלומי הק' חיים הלבשרטאם, ועיין בספרו של השואל שר"ת נפש תיה חיד"ד סימן ע"ג, שכתב להרב מלענטשנע (השואל בסימן קי"ח) וז"ל: והנה מאז שמעתי מפי מרן הגאון הקדוש

דאלו הן צינן כו' רבי אבונא בשם רבי ירמיה אומר בחופה רוב גובהה של עטרה כו' ר' טובי בשם רבי שמואל אומר בודקין אותו בשעה שמתקשה עד כאן אלמא צלה נימול בהלכתו נמי אמר שמואל בודקין אותו בשעה שמתקשה עכ"ל:

ובן משמע מדברי כל הפוסקים שהרי מילה היא מצוה גדולה שדושה שצמ וכרתו עליה י"ג בריתות [שנת קל"ג ע"א] ולא אשמעינן בשו"ע ולא בש"ס דלר"ך לבדוק אם נשאר איזה מעט מהעור ואילו גבי שחיטה מצוהר הדין בשו"ע [סי' כ"ה סעיף א'] דלר"ך לבדוק אם נשחט הרוב בשלמא אם נימא דאם נפרע סגי אפילו בלא נחתך העור החיצון א"כ הפריעה נגלה לעין כל ולא צריך עיון כלל משום הכי לא הזכירו בש"ס ובשו"ע צדיקת הרוב רק הט"ו [סס] הזכירו צוהירות וכן נוהגין אבל אם נימא דלר"ך דוקא חתיכת הערלה אפילו אם נפרע ונגלה הגיד וזה ודאי לא ניכר רק אחר הבדיקה היטב כידוע לכל א"כ למה לא נזכר צדיקה זו אלא ודאי שאין צריך צדיקה כלל וסגי במה שנפרע ונחפרש הערלה מעל הגיד:

ובן נראה מדברי הכסף משנה ז"ל שכתב בפ"ג מהל' מילה הל' ה' וז"ל ומה שכחב ודבר זה מדברי סופרים הוא מדהגן מתקנו מפני מראית עין ואינו חסו נראה מהול צעח שמתקשה עסקינן וקאמר דמפני מראית עין דוקא הוא דמתקנו אבל לא מדין חורה והא דאין מעכב מן התורה היינו צעל בשר אבל כשאינו צעל בשר צהדיא קמני אינו אוכל בתרומה דמשמע מדאורייתא עכ"ל ואם איתא שצריך דוקא לחתוך העור למה לו להצריך ולהוכיח מתרומה הו"ל למימר זה פשוט דלר"ך לחתוך כל הערלה אלא ודאי דזה אינו כלל ועיקר רק לגלות הגיד והוי ס"ד דסגי במה שנראה קצת מהול ולזה אמר דזה ליתא והוכיח מהמשנה:

ובן מצוהר בספר חתם סופר חלק יורה דעה סי' רמ"ט וז"ל וטעמא נראה לי משום דמילה אין פירושו הכא חיתוך וכריחה כלל אלא הסרת הדבר וכדמתרגס אונקלס ומל ה' חלקיך את לבצך [דברים ל' ו'] יעדוהו טפשות לצך אף על פי ששם הוא לשון מושאל על ערלת הלצ מלשון מילה שצערלת הבשר מכל מקום נראה לי שצשניהם אינו אלא לשון הסרה ועוד שגם שם כריחה אינו מורה על חיתוך בכל מקום כמו העגל אשר כרתו לשנים [ויקרא ל"ד י"ח] שפירושו חיתוך ויכרת משיח ואין לו [דניאל ט' כ"ז] פירוש הסרה וכלון וה"ל ימול בשר ערלתו [ויקרא י"ג ג'] פי' שיסיר הערלה מבשרו ובחמת דבריו צ"ע י"ח [ועיין במאירי יבמות פ"ג ע"א ד"ה המול ימול] לא קשה קושיא דברי החתם סופר) אלמא דלא צריך דוקא חתיכה ורק סגי בצרידת מעל הגיד בצריעה:

שהרוב הערלה נחתך סגי ורק מרצה התורה לילך בחר התגלות הגיד בין בהקיפה בין ברוב גובה:

והנה לפי זה הא שפיר אם נימא דעיקר הוא דלזלינן בחר שחופה הגיד אבל אם נימא אפילו שהגיד מגולה ורק שנשאר מבשר תלוי למטה ג"כ אינו נימול א"כ מאי בין רוב גובה והקיפו או מיעוטו בשלמא אם הקפידה דוקא במה שמכסה הגיד שפיר י"ל דגילה התורה דלא ניול בחר רוב הערלה רק בחר גילוי הגיד שלא יהי' רובו מכוסה ברוב גובה או הקיפו אבל לומר דאפילו הגיד מגולה גם כן צריך לחתוך דוקא א"כ הוי גזירת הכחוב דלר"ך לחתוך כל הערלה דוקא אם כן מאי בין מיעוט גובה או רובא:

ובן מצאחי צהדיא צעיטור כתב יד שצדיחיי וז"ל בהלכות מילה [שער שני] פי' על מהלקטין [שנת קל"ג ע"ג] וז"ל לגלות את העטרה עכ"ל. אלמא דעיקר היא הגילוי שמגלה הערלה:

ובן כתבו צהדיא החוס' בשנת שס צד"ה מל ולא פרע וז"ל מימנה אמאי אצטרך למיחני הא כיון דכבר חנא דבשר החופה את רוב העטרה מעכב המילה וכי לא פרע עדיין רוב עטרה מכוסה עכ"ל ואם איתא דאפילו שפרע העור צריך לחתוך עור החיצון הנקרה עור החיתוך א"כ שפיר צריך המשנה לפרש דין צינן [המעכבין לענין עור החיתוך שצריך לחתוך כולו מ"מ כל שחתך כולו סגי אף שלא נפרע עור הפריעה אלא ודאי דבחמת אין צריך לחתוך רק לפרוע וא"כ צינן מעכבין הפי' הוא שלא נפרע ונחגלה הגיד וא"כ שפיר מקשה החוס' דלמה ליה למחני מל ולא פרע דמצינן המעכבין נשמע עיין בספר חיי אדם בנשמת אדם הטו הלכות מילה שער רנה וישועה עד כאן הגה] וראיתי [צ"ט א'] [בחכמת אדם] לפרש דברי החוס' בדברים שאין ראויים לאמרם יעו"ש:

ובן כתב צהדיא הט"ו וז"ל בסוף סימן רס"ד [סק"ט] וגם לפ"ד תרומת הדשן [סי' רס"ד] יש חשש שאפשר גם כן לחוש הרבה פעמים שהמוהל טעה בשעת המילה וסובר שכבר מל כראוי ופרע כראוי ובחמת לא פרע כראוי כי יש מקום לטעות לפעמים שיש צנמצא עור דק מאוד אחר החיתוך כמו שלימיל בלשון אשכנז והוא כמו ליחה בעלמא ופורע אותו השלימיל ועיקר הפריעה קיימת וראיתי מוהלים שטעו בזה כו' [משמע דוקא משום שלא נפרע כראוי אבל אם הי' פריעה בשעת המילה אף שלא נחתך העור סגי מדינא עד כאן הגה] עיי"ש:

ובן הש"ך ז"ל כתב שם [סק"י] וז"ל ולי דברי החכם זה צ"ע דגרסינן בירושלמי פרק רבי אליעזר דמילה אמחני

תמו. צ"ל ובאינו.

תמו. צ"ל יעדי.

תמו. עיין לקמן סימן קי"ח.

חיד. חלק זה של הציטור נדפס בפעם הראשונה בשנת תרפ"ך, וכנראה שתשובה זו נכתבה לפני כן.

תמו. צ"ל בספר חכמת אדם בבית אדם.

והנה שמעתי בשם עיר וקדיש הגאון הקדוש הרב החסיד מה"ר שלום ז"ל מצעלוא הקפיד בזה ואני לא אאמין שיא כן מפיו הקדוש והן אמנת כי לכתחילה ראוי לחתוך אפילו זינין שאין מעכבין אבל אם פרע כבר ולעזר את הולד לאחר הפריעה שנחגלה היטב אפילו אם אינו מקושה אין מצוה בזה רק עבירה ומסכן זרע ישראל בחנם וצאמת לדעתו אפילו אם רק נתקשה ונראה מהול אם נפרד כולו מעל הגיד יש לסמוך על הש"ך ז"ל ואפילו אמר לי נציא לא זייטינא ליה ומי שמוציא לעו על נימולי בני ישראל יחוש לעצמו וד"ל:

סימן קיז

להרב המאור הגדול החריף כו' בש"ח מו"ה אלימלך שמעון מארם נ"י אבר"ק חיראב יע"א:

7 מכתבו הגיעני ואודות המילה כבר הודעתיו דעתי [לעיל סי' קי"ז] ועוד תחת ידי חדשות הרבה ראיות

במשוזה בארובה לחתן אחי הרב הגאון מקאלעש [לעיל סי' קט"ו] וכן הסכים הוא על ידי עוד מכמה ראיות כי אך באופן שיהא נפרד מהבשר וכמו שכתוב בחכם סופר [חיו"ד סי' רמ"ט] דגם זה נקרא מילה אך באם רק דוחקין הבשר למטה ודאי שאין זה כריחה ונריך חימוך או להסירו מבשרו ולגורדו למטה דגם זה הוא כרות וכמבואר בחכם סופר:

ובן נוהגין בכל חפוצות ישראל בכל מקומות שהייתי שוחטין ומדקדקין לכתחילה לכרות כל הערלה לגמרי ולהסירה ואם נשחיר קצת אזי שוחטין עוד אולם אם נראה חיה דבר מערלה שאי אפשר בקלות להסירה בחימוך פורעין אותו עם הפריעה וגורדין למטה וכן המנהג בכל חפוצות ישראל ומעולם לא שמענו ערעור חוץ (מנשמת) [מחיי"בא] אדם ז"ל ואולם בזה אפילו אם יצא אליהו אין שומעין לו שכן נהגו העם [עיין מנחות דף ל"ב ע"א] ועל פי דין כשר לעשות כן:

ובעת בלמדי סוגיא דנכרי אינו בר מילה [ע"ו כ"ז ע"א] מנאמרי ראייה ברורה לדברי מדברי סמ"ג ח"ב [ע"ש כ"ט] הציאו בית יוסף ז"ל [בריש סי' רס"ד] וז"ל ואם מל אין צריך לחתוך רק להטיף דם ברית וקשה מאי יחתוך הא כבר חתך הנכרי לגמרי ופי"ד שחתוך בשר הגיד ח"ו אלא ודאי דאיירי שהנכרי השחיר קצת מהערלה והסירו עד למטה וגרדו מבשרו דהוה אמינא שישראל צריך לחתכו על כל פנים ולזה השמיענו לאין צורך רק הטפת דם ברית:

ורדעתי זה דבר ברור לפי מה למבואר בהעור והרופט (דף קכ"ו ע"א) וז"ל המשנה שם האבר והבשר המדולדלין בזהמה מטמאין טומאת אוכלין במקומן וצריכין הכשר כו' האבר מטמא משום אבר מן החי ואינו מטמא משום אבר נבילה דברי ר"מ ורבי שמעון מטהר ובגמרא שם טומאת אוכלין אין טומאת נבילה לא היכי דמי אי דמעלין ארוכה אפילו טומאת אוכלין נמי לא ליטמא. ואי דאין מעלין ארוכה טומאת נבילה נמי ליטמא לעולם דאין מעלין ארוכה ושאינו טומאת נבילה דרחמנא אמר כי יפול [ויקרא י"א ל"ו] עד שיפול. תניא נמי הכי האבר והבשר המדולדלין בזהמה ומעורין בחוט השערה יכול יטמא טומאת נבילה מ"ל יפול עד שיפול ואפילו הכי טומאת אוכלין מטמא עכ"ל הגמרא אלמא דאם אינו יכול לחזור ולחיות הרי הוא כאלו חתוך ומטמא (אפי"ו) טומאת אוכלין ומה שאינו מטמא טומאת נבילה הוא דוקא מקרא ועיון (בחי"ו) [בתוספת ישנים] בכריתות [דף ט"ו ד"ה אדם אבר המדולדל שכתבו להקשות דמנא לן דבאדם טהור אבר המדולדל כיון דליכא ילפותא ע"ש ודו"ק]:

ורב"ר זה ידוע ממשנה כלים [פ"א מ"ה] דאם אינו כחוט של ערב מקרי אינו יכול לחיות וא"כ אם נשאר מעט בזה בזדאי הוי כנחתך ורק ברוב בשר המדולדל נמי מבואר שם דאין מטמא משום אבר מן המת הגם ד"ל דשם גזירת הכתוב דמימה מפלח [חולין קכ"ט ע"א] מכל מקום על כל פנים חזינן דהתורה לא (יתרבו) [רצתה] כאלו אחתייטי מהיכי מימי יחוש לומר דהתורה ריבה גס זה מקרא דמול שנית הא י"ל דהתורה לא ריבה רק היכא דהוא דבוק בעור וחופה רוב גובה או רוב הקיפה אבל באם אינו חופה [ודבוק] נהי דאיחא עדיין הערלה מדולדלת למטה כליחא דמי כמו גבי אבר (מה"ת) [מן החין לענין טומאה הנ"ל]:

ובן משמע פשט לשון המשנה והש"ס בשר החופה רוב גובה ולא אמר בשר שכנגד רוב גובה אלא ודאי דרק בגילוי לחוד חלוי הדבר ולא ראיתי בשום ראשון להחמיר בזה:

הגם שבספר (נשמת) [מחממת] אדם מציא ראייה דנריך דוקא לחתוך והציא ראייה מיבמות [ע"א ע"ב] [דלא נחנה פריעה לאצרהם אצינו ואפילו הכי צינין המעכבין נחנה גס לו מהמול ימולן] יע"ש ואתפלא לא ידעתי מה זה ראייה כלל באמת ודאי מעכב חתיכת הצינין אם נשאר חופה רוב גובה או רוב הקיפו אפילו לאצרהם אצינו ע"ה אבל אם אצרהם אצינו ע"ה הי' פורע אפילו שלא נטווה מכל מקום ודאי לא הי' צריך לחתוך בגלוי שנחגלה העור השני לגמרי ומי שיש לו מוח צקדקדו ידע שהאמת כן הוא:

ה"ט. אולי צ"ל התאחה, ובספר ברכת חיים הג"ל הגירסא: אתא חי'. תכב. עיין בספרו שו"ת נפש חיה יור"ד סימן ע"ג. תכא. צ"ל מחממת. תכב. עיין בספר דברי חיים עה"ת בהידושים על הסדרות בפרשת לך לך.

והנה צלפולו אין הפנאי אחי לטייל כידוע גדול טרדוהי
 בשיעורין ומשובות הכרחיות ולדינא אמרתי דעמי ולא
 אשוב מפני כל ותהלה לקל יש לי הורמנא מגדולי עולם נוחי
 נפש ז"ל גאוניס מפורסמיס שסמכו אותי^{הב} מה שלפי דעמי
 אין אחד מגדולי דורינו שיהי להם הורמנא כזה ולכן לא
 אימת מקול אדם הוריי ה' בדרך האמת אך לא אמרתי קבלו
 דעמי יהי להם מה שלהם ואני נפשי הללתי:

ובזה שכחצ לי שלא לקבל לשון הרע יאמין לי ידידי שלא
 ארע דבר ולא שמעתי כלום מלשון הרע ולא ידעתי
 למי ירמו כ"ת והי' בזה שלום כנפש אוהבו:

L

סימן קיח

להרב וכו' אבר"ק לענמשנע חכד:

76 שאלה אם לא חתך זיפין המעכצין ורק פרעם עם
 הפריעה מה דינו:

תשובה הנה נרעשה הארץ מקול רעש ספר (נשמת)
 [מייחדי] אדם [נציגת אדם שער רנה וישועה] אשר
 הגזים לומר דלא הוי מילה כלל אם לא כרת דוקא עור
 הערלה ובאמת גם לדיקי הדור הזהירו לכתחילה לחתוך העור
 דוקא ובאמת זה נכון כי טוב לחתוך הערלה אך לעכצ נראה
 לי צרור דאינו מעכצ אם נראה מהול כשנתקשה והנה לטובה
 פה שלשה תשובות מה שחנני ה' זה כמה שנים [עיין לעיל סי'
 קט"ז-קי"ז]:

ואך עתה צאתי בדבר שצספר חתם סופר [חיו"ד סי'
 רמ"ט] כתב דמילה אינו כריחה רק הסרת הערלה
 עור העליון ופריעה להסיר גם העור התחתון והוא העלה זה
 מכת הקושיא שהקשה דלמה פריעה דוחה שבת והלא על
 פריעה לא נכרתו י"ג צריחות [שבת קל"ז ע"א] כיון דאצרהם
 אצינו ע"ה לא נטווה על הפריעה וכל הסוגיא דיצמות [ע"ה
 ע"ג] אין לה הצנה לפי זה ולפיכך העלה דמילה הוא לשון
 גילוי עור מעל ראש האבר וכיון דנתחדשה הלכה דצריך
 פריעה הכל נקרא מילה:

והפי ענ"ד אין צריך כל כך דכיון דנתחדשה הלכה דצריך
 פריעה והמל בשבת ולא פרע לא קיים מצות מילה
 ומייב מימה על חילול שבת ונמנא דעיקר קיום מצות מילה
 השתא הוא ע"י הפריעה משום הכי שפיר קאמר הגמרא
 דנכרתו עליו י"ג צריחות דזולת הפריעה אי אפשר לקיים
 הי"ג צריחות ולפי זה לא מוכח מזה דאין צריך להכריח העור
 ד"ל דמילה הוא כריחת העור ורק משום הכי נקרא גם

הפריעה שנכרתו עלה י"ג צריחות שמצלעדי הפריעה אי
 אפשר לקיים הי"ג צריחות:

אך באמת אין צריך לראיה יותר מש"ס שלנו [יצמות ע"ה
 ע"ב] וירושלמי [שבת פ"ג סי"ג ה"ב ויצמות פ"ה ה"א] דדרשינן
 מהמול ימול חד למילה וחד לפריעה והיינו לאחר שנתחדשה
 הלכה וכן שוב מול אח בני ישראל שנית לפריעה הרי שנקרא
 מילה רק גילוי לא מה שנתחך ונכרת ולכן צודאי שלשון מילה
 היינו להסיר המכסה ורק אצרהם אצינו ע"ה לא נטווה על
 עור הפריעה רק על עור העליון ויהושע בן נון נטווה גם
 על העור התחתון אבל הכריחה דוקא מן הגיד לא שמענו
 והנה להם לישראל אם אינם נציאים בני נציאים הם וכאשר
 הוכחתי במכתבי הלכות פה שהחוס' וכמה ראשונים כתבו כן
 בצירור^{הב}. וא"ו ערב שבת קודש כ"ו טבת מר"ל:

L

סימן קיט

להרב המופלג החריף החסיד בו"ה מו"ה זאב וואלף ג"י
 דיין דק' לאנציטו יע"ה:

מכתבו הגיעני ואודות אשר הי' כמנין נקודה דקה נוגע
 מרגל ה' של השם לגגה והעצירו הנקודה ע"י
 חינוך ושאל מעלת כ"ת אם טוב עשו העושים כן או לא:

תשובה דבר זה מזוהר בשו"ע יו"ד סי' רע"ו [סעיף
 י"א] בשם הר"י אסכנדרי וז"ל ה"א של השם
 שכרעה נוגעת בגגה אם נוגע ממשי עד שנראית כחיי"ת
 מותר למחוק או לגרר הרגל ולתקנה אבל אם נוגע רק מעט
 יש לספק בדבר אם מותר עכ"ל אולם הרד"ו בשטובה פליג
 עליו בזה לומר דרשאי למחוק דזה הוי כדי לתקן ורק אם
 צודאי הי' נעשה כן לאחר גמר השם סגי בגרידת הקוץ
 הנוגע ולא הוי כחך מוכות אבל אם יש לספק אם נעשה כן
 מתחילתו לא מהני רק צריך לגרור כל הרגל יעו"ש סי'
 תקל"ו חלק ב' אולם הרמ"ע צבי"ו ל"ו פסק בפירוש דאסור
 למחוק אפילו (הגרירה) (הנוגע) וגם דהוי חק מוכות יעו"ש
 והמג"א ז"ל והאליה רבה ופרי מגדים מציאים דבריו להלכה
 [ע"י מג"א סי' ל"ב ס"ק כ"ה רמז לעיין ברמ"ע סי' ל"ו
 ועיי"ש בקוף ס"ק כ"ו] ובפרי מגדים שם ובאליה רבה סעיף
 י"ח ס"ק צ"ב] ולכן צודאי אין חקנה ליריעה זו רק לגומה:

ובזה שהמציא הצית אפרים ז"ל [חיו"ד סי' ס"א וס"ב]
 למחוק ע"י חינוך במחילת כ"ת שגה למאוד עד כי
 אין כבודו לדבר מזה דהוא סבר דמחיקת השם אלל קטן היא
 כמו לכמה דברים ולכל המצות שאינו אסור רק משום סרך

תכו. בברכת חיים הגיל מסיים: ומחמת חולשת כוחי לא כתבתי
 בעצמי והיה שלום, כדברך דידך דורש שלומי, הק' חיים
 הלכברשטאם

תכו. עיין ח"א חו"מ סוף סימן כ"ג, וע"ע שם סוף סימן ה'.
 תכו. עיין לעיל ריש סימן קט"ו בהערה.
 תכו. צ"ל חכמת.

(17)

ממטעו וכו' זה הוי סייג למאז של ידור בשכונת הכרי. ולפי ע"ד לא דמי לשם ועוד דלכוד לקנות אדמת נכר חף במקום שלא ידור שם עוד עכו"ם דכרי כשיקנה הוא בית בעכו"ם ידור הוא לבדו בו ומה זה סייג למאז: ועוד אחרי שכתירו לקנות בית חף שלא להיות בו מחית מונגה א"כ בוודאי אין כל עיקר כוונתם למאז רק לטובת הקהל ונפקא מינה יהי שחס אינו סייג למאז אינו לריך שאלה רק רוב הקהל יכולין להחיר ואף דיש לספק שמה חקנה זו אינו מחסם חרמי הקהל שע"מ כן חקנו שכל מהביגי הקהלה שיראו יוכלו לבעל חף שמה חדם גדול או ב"ד חשוב גזרו זאת שאלו לדעת הרמב"ם לריך להיות ב"ד חמר גדול מהרששון ולדעת הרמב"ן שיהי שוב מ"מ יש לומר בזה ספק חקנה להקל כמבואר בשו"ת נו"ב מהר"ם סי' קנ"ו אבל שאלה יחיד בכל ענין לא מהני יהי החיסוד תאזיח טעם שיהי. סיומא דהך מלחא חס רוב הקהל ומכ"ש כולם יסכימו להחיר יהי מותר והדרך היותר טוב שישאלו לחכם אבל יחיד בכל ענין לא מהני שאלתו כלל זה מה שגראה לי בענין זה:

סימן עג

ישאו הרים שלום מכל עברים אל כבוד ידיר נפשי חרב הגדול חריף ובקני נ"י ע"ה פ"ה חסיד ועניו איש חסודות כש"ת ברו"ה חיים ברוך האבד"ק לענמשני נ"י:

יקרת מכתבו הגיעני ע"י מוכ"ז אחמול לעת ערב ולא ק"י לי פנאי להעמיק עיוני ולפלפל בדבריו הנחמדים והכני להשיב בחפזו וח"ה כי חקה מועד חשוב עוד לעיין בדבר הזה:

על דבר עיר הנה סמוכה אליו ומלאו חיזה ילדים אשר לפי הגרסה אינם נמולים כהוגן והיינו שהעור עולה על העטרה וחופה על העטרה ברובה ואינו נראה מהעטרה רק לערך שלישי אבל העור לא הי' מדובק בבשר העטרה וכשמיסר ביד העור החופה נראית העטרה עם חוט המקיף אך הח"כ חוזר העור למעלה וחופף על העטרה ולפי הגרסה שני" דדיקת הקופי חיה" נראית כל העטרה אך שני ילדים יש אשר בלה דדיקת הקופי לא נראה כלל מהעטרה ולאחר דדיקת הקופי לא יהי נראה כי חס קלה העטרה ועל עור אחד מאותן הילדים לא ידעו מי הוא המוחל ועל שאר הנערים הנה המוחלים לפנינו ואומרים שידועים היעב שמשולם כמה נזכרים לחתוך כל האורך שלא יסלקו מעולם ידיהם עד שיראו חוט המקיף היעב והרב דשם החמיר למול כל הילדים פעה שנית וטעמו כפי מה שנתואר בפתחי תשובה בשם חמודי דניאל דלעק על אוחן המוחלים שחוטכים רק מעט וגם בחכמת חדם כ' שהוא פריע' בלא מילה ואלל ד' או ה' ולדיה לעק על המוחלים על מה שחוטכין מעט ולא השיגו עליו וא"כ לבדו חזקה שלכם ומסתמא גם על אוחן הילדים עשו החיתוך מעט וע"כ לריך למול גם אותם הילדים שיהי ע"י קופי גלוי העטר' כהשר פסק בח"ס בסי' רמ"ח שחלק על הש"ך בסי' רס"ד דמחיר כל שגראה על ידי קופי גלוי העטרה דלה כחכם הספרדי והח"ס חלק על הש"ך דלוינו מותר כשגראה ע"י קופי גלוי העטרה רק היכה שמתחילה נימול כהוגן ואח"כ עלה העור דח"ל למול רק מדרבנן מפני מראית העין ולא היכה שלא נימול כהוגן והנה לאחר שמתנו עור אחד צא לידו סכנה והיתה לעקש גדולה צעיר ח"כ נסכן ליי"ב נערים ובאו לפני כבודו לחות. להם דעתו בזה וחקר כבודו ודרש אודות הנערים שזעק עליהם חיזה הם ולא יכלו לבוא על הצדוד אבל עכ"פ אינם אחסם הנערים שעכשו נשאלה בשאלה עליהם רק ביניהם הי' ילד אחד שזעק הרב עליו אבל

הלכו לשם הרב והמוחלים חיזה ימים אחר המילה והסכימו כולם שהמילה הי' כהוגן ועכשו לאחר זמן ראו שעלה ג"כ העור וע"כ שפץ הרב שטעה אז מה שחכמים שנימול כהוגן והמוחלים מחולקים עם הרב ואומרים כי מעולם המה נזכרים לעשות החיתוך עוב ע"פ יותר האפשרי אך שלא יגע עכ"פ בבשר העטרה ומה שזעק הרב על אחר ילדים הוא מחמת שלפעמים אחר המילה נופל הגיד לחך הכים כי הגיד אינו נדבק לעור וע"כ נראה שהעור עולה למעלה והביאו רא' לדבריהם שהילדים של כל העיר המה נמולו כהוגן ע"כ השאלה:

ומעב"ת

האריך הרחיב הדיבור בזה. והנה המחמירין חלו עמם דבדברי הפתחי תשובה בשם החמודי דניאל ובדברי החכמה חדם לדעתם המוחל לריך לחתוך חיקף העור העליון עד לאחר העטרה ואח"כ לפרוע עור התחתון שהוא פריעה אבל היכה שהמוחל חתך מעט עור העליון אך שבהפריעה קרע שני העורות והורידן למטה תחת העטרה זהו פריעה בלא מילה ולא מהני:

ומעב"ת

לספק דאף אם נימול דאף בכה"ג אינו לריך לחזור ולמול מכל מקום בחזר העב"ג ונדבק אחר כך לריך לחזור ולמול חף מדאורייתא (וכיכא לריך למול מדאורייתא מחמירין כל החומרות כ"ל דלא מהני כשגראה ע"י קופי גלוי העטרה ולא מהני גלוי קלה העטרה רק רוב העטרה) דאף דכיכא דכבר נימול היעב פעם אחת חף שחזר ונחכסה העטרה ח"ל לחזור ולמול מדאורייתא מכל מקום היינו דוקא היכה שהעור שלמטה עלה למעלה אבל היכה ששור העטרה נעממה שדחקה למטה חזרה ועלה למעלה גרע עפי וכבשרת הס"ז בסיומן רס"ד:

והנה מאז שמעתי מפי מן הגאון הקדוש מהו חיים שליט"א אבד"ק סאלנדען שהגיד לי כי נשאלה שאלה זו לפניו ולא לזה למולו שנית כי אינו לריך דוקא לחתוך כל עור העטרה ודי כשהוסרה למטה ואין להשיגה על ספר חכמה חדם. כדברים האלה שזמתי מפי קדשו. אך לא ידעתי אז מה יאמר בספר חכמה חדם והביאותי עתה בדבריו וראיתי כי באמת יש מקום להקל ובפרט במקום שצאפשר לבוא לידו סכנה ודברי מן הגאון הקדוש שליט"א מסאלנדען המה דברי אלהים חיים:

והנה החכמה חדם שם ומהו חראה הרעה הגדולה מהמוחלים שאינם בקיאים וחוטכין רק מיעוט מבשר העטרה והמה ערלים מהחורה דכי היכה דמל ולא פרע כאילו לא מל כ"ש כשפרע ולא מל וכ"ש הוא שהרי פריעה הוא רק מריבוי הכתוב המול ימול ועוד שהרי אברהם אבינו שלא נעוה על הפריעה ואפ"ה נאמרה המול ימול לרבות לזין המעכבין כדאיתא ביבמות בדף ע"ב ונרש"י ובתוספו' ע"כ:

ובמהילה

מכ"ח ונסיקה עפרו אשר הגדיל רעה המוחלים כל כך לפערי' אין בזה כ"כ עון אשר חטא והדרבה חס מזיה להמוחלים שיתחבו הרבה יוכלו לסכן הילד כאשר יבואר:

והנה

הוא סובר לדעת האומרים דסני בחיתוך כל שהוא כיון שפורעים אח"כ העור לנטע מהעטרה לשיטתם סני במילה בחיתוך כל שהוא מהעטרה ומה שדוחקים העור למטה מהעטרה הוא רק מלד הפריעה ואם כן לאברהם אבינו שלא נחכה לו פריעה היה די בחיתוך העור כל שהוא מהעטרה ואין שיעור לרבה ומש"ה הקשה לשיטתם ח"ך נאמר לאברהם אבינו המול ימול לרבות לזין המעכבים אם המילה כיון לאברהם אבינו לא היו כלל לזין המעכבים אם המילה דמלד המילה די בחיתוך עור כל שהוא ומה שכתוב לגלות העטרה הוא רק מלד הפריעה והביאו הוא מזה רא' דגם מלד המילה לריך לחתוך כל העור העליון עד למטה מעטרה והפריעה הוא שפרע גם עור התחתון שיתגלה העטרה:

אך
הו"ב רמ"ב ל ח"א אלצהר חידוש ג'טו

אלכאורה דכריסם אינם מובנים להפירות השפוט מל ולא פרע היינו שלא פרע העור התחמון שחתת עור הערלה שלמעלה :

וא"כ אין מקום לקושייתם דמתחלה חני בתשנה דאלו הן זינין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה והיינו אם מעור העליון נשאר עדיין בשר החופה את רוב העטרה מעכב את המילה ואח"כ חני מל ולא פרע כאילו לא מל היינו אם לא פרע עור התחמון חוי ג"כ כאילו לא מל :

וראיתי אח"כ בשאלת שלום מהגאון מהו ישע' פיק על השאלות ז"ל אות ז"ע פירוש דשיטת החוספ' דמילה בלא פריעה היינו שלא חקר רק מעט מעור העליון ונשאר עדיין העטרה מכוסה מעור העליון ג"כ וע"ז הקשו החוספ' דזה כבר חני ברישא לזינין המעכבים את המילה הוא בשר החופה את רוב העטרה יעו"ש דבריו :

ולשיטה זו מילה בלא פריעה לא היה לריך לחתוך אף העור שלמעלה כולו שיגלה העטרה אף עכ"ז בודאי לריך לומר דגם מילה בלא פריעה היינו לאברהם אבינו שלא נחנה לו עדיין פריעה לא היה די בחיתוך עור הערלה כל שהוא כקב של מעט דזה בודאי לא מסתרי אף נראה דבודאי היה לריך לחתוך רוב הערלה עכ"פ ככל אף ברוב היה די דרובא ככולו אבל כיון שעדיין נשאר מיעוט התחמון היחה עדיין העטרה מכוסה אבל מלד הפריעה לריך לחתוך כל העור עד שיגלה העטרה רק כיון שנתגלה רוב העטרה די :

ומשה לריך רוב גובהם ורוב הקיפו כ"ל רוב גובהם משום גוף המילה ורוב הקיפו הוא רוב היקף העטרה משום פריעה :

ובזה יח' יחא לי מאי ללכאורה תמוהים דברי החוס' להקשו דכיון דלאמר דבשר החופה את רוב העטרה חוי זינין המעכבים את המילה לא חוי לריך עוד למחני דמל ולא פרע כאילו לא מל ומצ' דהרי לאברהם אבינו לא נחנה פריעה ואפ"ה הי' לו זינין המעכבים את המילה בזה יליף ביבמות מפסוק דהמול ימול לרבות זינין המעכבים את המילה :

ולפי כ"ל יחא דגם לאברהם אבינו בודאי היה זינין המעכבים את המילה כ"ל דאף שלא נחנה פריעה לאברהם אבינו מ"מ הי' לריך עכ"פ לחתוך רוב הערלה דבודאי לא הי' נקב כחודו של מחצ' אף להסיר כל הערלה וגם רובו ככולו :

אך כיון שנשאר מיעוט התחמון עדיין אין העטרה מגולה אבל עכ"פ לריך לחתוך רוב הערלה וכיון שצריך לחתוך רוב הערלה עכ"פ שפיר משכחת לה זינין המעכבים את המילה היינו שמכסים רוב הערלה או שעכ"פ רוב הערלה אינו מגולה ושפיר יחא אף שלאברהם לא נחנה פריעה מכל מקום משכחת לה זינין המעכבים את המילה :

אך החוספ' הקשו מלשון המשנה דקחני אלו הן זינין המעכבים את המילה בשר החופ' את רוב העטרה והיינו שצריך לגלות העטרה שלא חסוי רוב העטרה מכוסה והיינו משום פריעה ושפיר הקשו למה חני עוד דהמל ולא פרע כאילו לא מל והיינו שלא פרע שחסי' העטרה מגול' ושפיר הקשו למה לי כיון דכבר חני דבשר החופ' את רוב העטרה חוי זינין המעכבין את המילה :

והנה אף שרש"י פירוש שם בגמרא דאמר ר' אבינא אמר רב ירמי' בר אבהו אמר רב בשר החופה את רוב גובהם של העטרה ופירות רש"י וז"ל לא יחמא רוב העטרה דקחני במתני' רוב הקיפו אלא כאילו רוב גובהם במקום אחד ע"כ אין הפירות בלשון רש"י דהמשנה לא מיירי רק מרוב גובהם אף הפירות דמשנה מיירי משיהם בין מרוב גובהם בין מרוב הקיפו דתרוויחו מעכבי וכן הביא הב"י ב"ש

אך דברים אלו לא יתכן להאמר דבודאי הכל מודים דגם מלד המילה לריך להסיר כל העור העליון מהערלה או רובו כאשר יבואר לקמן ואינו די בחיתוך כל שהוא דיתכן לומר דלאברהם אבינו שלא נחנה פריעה רק מילה היה די בחיתוך כל שהוא מעור הערלה ואם ישנה נקב קמן כחודו של מחצ' יקיים בזה מלות המילה אמתהה . אך בודאי בזה הכל מודים דגם מלד חיווב המילה בלא פריעה לריך להסיר כל העור העליון מהערלה או רובו . אך עכ"ז מוכה המוסלים שאין חותכים כל העור מהערלה רק חותכים קצת בסבין וקורעים אח"כ העור וקולפים אותו למטה משום שבו שקולפים הערלה ממקום הערלה גם זה הי' כחוסבין אותו לגמרי נחמרי שמסירין אותו ממקום הערלה הי' כאילו חותבין אותו ממקום זה ומה שחלוי למטה בזה אין לחוש כיון שאינו חלוי עוד במקום הערלה ואינו לריך דוקא לחתוך הערלה ולהשליכה לארץ רק כל שהוסר העור ממקום הערלה די בכך ומה שחלוי למטה אינו מזיק ושפיר יחא מה דגם גבי אברהם חוי זינין המעכבים את המילה דבודאי לריך להסיר עור הערלה כולה או רובה :

והנה עוד נראה לפענ"ד דמלד המילה אינו לריך לגלות החוט הסובב שהוא עיקר העטרה ודי כשחיתוך רוב גובה מהבשר שעל ראש הגיד את חקר רוב גובהם כזה אף שעדיין לא נתגלה זה חוט הסובב היה די מלד המילה רק מלד הפריעה לריך שיפרע שני העורות עד שינתלה העטרה :

והמעם נראה לי דהנה הב"י הביא בשם חכם ספרדו דבין ברוב גובהם של העטרה בין ברוב הקיפה פסול וכנראה מדברי רש"י ולכאורה אינו מובן דהיה לריך לסיים די ברוב אחד בין ברוב גובה בין ברוב הקיפו דכיון דהוי רובא די בכך :

והבכור שור בשבת רואה לדמוה זאת נחמם רוב הגלגולת למ"ד דפריפה בין ברוב גובהם בין ברוב הקיפה :

ולפענ"ד אין הדמיון עולה יפה דהתם לענין עדיפות שפיר אנו חומרים לכל שיש כאן רוב נחמם חוי ככולו ומש"ה בין נחמם רוב גובהם בין נחמם רוב הקיפו דחוי כאילו נחמם כולו אבל כאן לענין חיתוך הערלה יח' די ברוב אחד דבין שנתחך רוב גובהם בין שנתחך רוב הקיפו חוי כאילו נחמך כולו ושיטת הבכור שור כיון דנשאר רובו חוי כאילו נשאר כולו אף זה דחוק דהא מכל מקום כיון שנתחך גובהם או רוב הקיפו חסר מכל הערלה רוב כיון שנחמך רובא חוי כחסר כולה :

ולפענ"ד דודאי להלריך מעטע אהא שני רובא לא מסתרי אף מה דלנרך שני רובא הוא משום מלות מילה ומלות פריעה דמשום מלות פריעה לריך רוב הקיפו ומשום מלות מילה לריך רוב גובהם כאשר נבאר :

דמצד המילה לפענ"ד לריך רוב גובהם דמה שהחורה אוחה לחתוך הערלה היינו להסיר כל הערלה ולא לחתוך חסי' מלד אחד אף לחתוך כל הערלה והערלה הוא מהתחלת הגיד עד סוף העטרה לריך לחתוך רוב מזה בגובה ומזה היה די מלד המילה אבל כיון דלריך פריעה ג"כ והפריעה הוא שיגלה חוט המקיף הבשר והוא העטרה כאשר יבואר לקמן וא"כ לא מהני מה שיחתוך רוב הערלה כיון דעדיין העטרה מכוסה ולריך להסיר העור החופה העטרה ושם לא שייך רוב גובה' דהוא רק חוט מקיף ובוה שוב לריך רוב הקיפו שרוב היקף החוט היה יח' מגולה :

ואפרש שיחתי דהנה החוספ' בשבת בדף קל"ז ע"כ דר"ה מל ולא פרע הקשו דלאחאי אינעריך למתני' חאי דינא דמל ולא פרע כאילו לא מל כיון דכבר חני דבשר החופה את רוב העטרה מעכב המילה וכי לא פרע עדיין רוב העטרה מכוסה :

19

בעל הפריש' מתרעם עליו שלא הניח לו לפרוע חוב פשוט
לכ"ע וזוה מודה החכמה אדם כמבואר שם מדבריו :

וא"כ נראה לפע"ד דה"ס לענין חיובך עור העליון דג"כ
די צמח שקולפין מהגיד ודומק אותו למטה דזה
הוא ג"כ מילה והחילוק הוא בין חיובך לפריעה כ"ל או
שמאל המילה די בחיובך רוב גובה העור אף שהעורה
עדיין מבוטת לגמרי ומאל הפריעה לריך שתי' רוב העורה
בהקפיו מגולה כ"ל או שגוף המילה הוא בעור העליון
והפריש' היא בעור התחתון כ"ל אבל הקליפה מהגיד ודומק
העור למטה די בשגי העורות :

שוב מלאתי במהסיג להרב אבן ירתי ז"ל שהציאו אותו
כל הפוסקים שם בדף ל"ט כתב ח"ל המל ולא
פרע כאלו לא מל ופירשו כל חכמי ישראל ולא פרע ולא
קדע שאלו שאל אותו קודם בלפניו ידו בגודל ולאנע את
העורות העליונים במשך כל העורה שחמלה כולה שאלמלא
יגלה אותו בעלמא (פירשו כאן שאלמלא לא גילה אותו)
כמו ופרע את ראש האשה באשר שנעתי מפי הרויט אחד
שהי' מובל ולא פורע ומוץ והי' מחמלה הילך כבתחילה
ע"כ נראה מבואר מדבריו שאלו שאלו קודם בלפניו
ידיו את העורות העליונים היינו שני העורות קודם העליון
והתחתון שחמלה העור' והיינו שמתחילה חושך הערלב
למעלה רק מקצת ולא עד אחר. העור' כ"ל אף אח"כ
קודם בלפניו וקולף השאר מהגיד במקום הערלב והשאר
חלוי למטה :

אמנם ברמב"ם לא נרא' כן שכתב בפ"ב מהלכות מילה
כילד מוהלין חותכין את כל העור הנחפה את
העור' עד שחמלה' כל העור' ואחר פורעין את הקרום
הרך שלמטה מהעור בצפורן ומחירו לבחן ולבאן עד שירא'
בשר העור' :

נראה מבואר מלשונו דמתחילה לריך לחתוך את כל
העור העליון עד אחר העור' ותיקף בחיובך
העור העליון נחמל' העור' אף שעדיין קרום רך שלמטה
מכסה אותו ופורע אותו בלפניו :

ובן הביא הב"י בש"ע בס"ד רס"ד סעי' ג' ח"ל כילד מלין
חותכין את הערל' כל העור החופ' העור' עד
שחמלה' העורה ואח"כ פורעין את הקרום הרך שלמטה
מהעור בצפורן ומחירו לבחן ולבאן עד שיראה בשר העור'
והיינו ג"כ כדברים הל' :

ומשימתם נרא' דאין חילוק בין מילה לפריעה אף
שהמיל' היא בעור העליון והפריעה היא
בעור התחתון אבל כמו שהפריעה מעור התחתון לריך להיות
העיקר לגלות העור' כן החיובך מעור העליון לריך ג"כ
שיחתוך העור העליון שיחמלה' העור' מהעור העליון ולא
יכס' אותו עוד ונסתר כל דבריו הל' שאלמלא שמאל
המיל' די בחתך רוב גובה' של הערל' שזאת לא יועיל כלל
לשיעור הש"ע והרמב"ם דעדיין שהי' העור' מכוס' :

ובש"ע הי' אפשר לדחוק מה שכתב דחותכין את
הערל' כל העור החופ' את העור' אין הכוונה
על החוט המקיף שזהו סוף הערל' אך הכוונה על בשר
העור' שבראש הגיד וזיון שחמלה' בשר זה רוצה באמת
מכני מלך החיובך כיון שחתך רוב גובה' וכאשר הבאנו
לעיל דברי הב"י שהביא שכתוב ספרד על תלה נסתפק
להם מהו נקרא עור' או הבשר שבראש הגיד כולו או
אם הוא לבד החוט הגבוה הסובב אשר בין אותו הבשר
והגיד כ"ל ואפשר קאי הש"ע צמח שאלו שחותכין העור
החופ' את העור' עד שחמלה' העור' קאי על הבשר שבראש
הגיד כולו לא על החוט ומלך החיובך שהוא המיל' די
בחתך רוב הערל' המכס' הבשר הל' אף שלא הביע להחוט :
אך כל כי האי הוה לריך לפרע ועוד דגם בפריש' כתב

בשם חכם ספרדי דכתב הב"י ח"ל משנה קל"ז אלו כן ליין
המעכבין בשר החופה את רוב העורה ומפרש בנמ' בשר
החופה את רוב גובה' של עורה ופירוש רש"י לא חימא
רוב העורה דקמי' במתני' רוב הקיפו אלא אפילו רוב
רוב גובה' במקום אחד :

והנה נהיות ספרד על תלה נסתפק להם מאי נקרא
עורה אם הבשר שבראש הגיד כולו או אם
הוא לבד החוט הגבוה הסובב אשר בין אותו הבשר והגיד
וראיתי קוטנרס מחכם אחד וכו' וכתב עוד לגבי מילה
שעיקר מלכותו לגלות כל העור' עם חוט הסובב שהוא
עיקרה אית כה תרי עיכובא חד בשר החופ' רוב הקיפו
דכח משמעה דסתם משנה והסניית מה שבא להוסיף רבינא
רוב גובה' יעו"ם :

הרי דכתב דסתמא דמתני' בשר החופה את רוב העורה
היינו רוב הקיפו אך רבינא הוסיף אף רוב גובה'
וא"כ שפיר מקשים בתוספ' כיון דכבר תני במתני' דבשר
החופה רוב העור' והוא רוב הקיפו מעכבין את המילה לא
כי לריך לכחוד עוד המל ולא פרע כלל דלא נחגליה העור'
כלל דהוי כאלו לא מל וכ"ל דלא קשה מאברהם דלא
נחמו לו מילה כלל ואפ"ה הי' ליין המעכבין את המילה דשם
הוי ליין המעכבים את המילה ברוב גובה' דליתו שייך
לפריש' :

ולפי השיטה שבארנו עתה עכ"פ ילערך לחתוך רוב
הערל' מעור העליון כדי רוצה שהוא משום מיל' ואחר
כך משום פריש' לריך לגלו' גם העור' שתי' מגול' מעור העליון
וגם העור התחתון ג"כ לגלות עד שתי' העורה מגולה עכ"פ
ברוב הקיפו ולפ"ז הי' אפשר לומר דהך החללות אינו לריך
דוקא לחתוך העור רק די כשקולף אותו מהגיד ודוחקו למטה
באופן שתי' העור' מגול' דזה הוא רק מטעם פריעה
ודי כשקולף העור מהגיד ודוחקו למטה דזיון שחמלה
העורה די :

אבל מה שזריך לחתוך רוב העור מהערלה העליונה
לריך דוקא לחתכו דזה הוא מטעם גוף המילה
שזריך לחתוך העור דוקא כן הי' אפשר לומר לכאורה :

אך מלך הסברא נרא' כאשר אבארנו לעיל דכיון דקולף
הערלה מהבשר ודוחקו למטה זה הוי כאלו חותכה
לגמרי כיון שחוסרה ממוקם הערל' ובכל מלין ימה שקלף
העור הערלה מהגיד הוי כאלו כורחו משם ימה שחלוי
למטה ממוקם הערל' אינו מניק כלל דשם לא הוי ערלה
עוד :

וגם לפע"ד אין חילוק בין המילה לפריע' דאם נימא
דמלך המילה לא מהני מה שקולף העור מהערל'
ודוחק' למט' כיון שחלוי עדיין למטה ולריך דוקא לכרות
הערל' מהגיד דזה הוי מילה ולא כשעדיין חלוי למט' א"כ
גם גבי פריש' נימא כן כפי מה דלוי' ביבמות דף ע"א דפריש'
ללמד מפסוק עשה לך חרות אורים ושוב מול את בני
ישראל שנים א"כ נאמר על עור הפריש' ג"כ לשון מילה
שנאמר ושוב מול את בני ישראל א"כ לא מהני גם בעור
הפריש' מה שקולפין אותו מהגיד ודוחקין אותו למט' כיון
שעדיין חלוי למטה וילערך גם כן לחתכו לגמרי ולהסירו
מהגיד זה לא שמענו ולא ראינו מעולם ואדרכא המנהג
הוא שמתכין רק עור הערל' העליון והתחתון כאשר רק
שצפורן קולפין אותו מהגיד ודוחקין אותו למטה והמחלוי'
הקבאים עושים פתח עכ"פ בעור הפריש' שהי' באפשר
לתפוס עכ"פ בליפורן עור הפריש' לקלף אותו מהגיד ולדחוק
אותו למט' וכמה פעמים יקרה שאינו נעש' בחיובך הראשון
שום נקב בעור הפריש' ורק בליפורן קולפין אותו ודוחקין
אותו למטה ולא שמענו שיערער אדם בעולם ולומר שאינו
יולא צוה כיון שלא חתך עור הפריש' לגמרי מהגיד
ולפעמים יקר מקרה שבעל החיובך כשחותך עור העליון
חותך עמו גם עור הפריש' גוערים בו שלא טוב עשה וגם

29

פן דפדעיס אה הקרום הכך שלמט' בלפודן ומחזירו לכאן
 וכלן עד שירא' בשר העטר' ושם בודלו כוונתו על חוט
 הסוכב וא"כ גם בני חיתוך עור העליון שכתב בלשון זה
 עד שתחגל' העטר' כוונתו ג"כ על חוט הסוכב וכדל' בש"ך
 בס"ק ט' דלמא הוא עיקר העטר' החוט הסוכב :

וגם מהלשון שכתב בש"ע שתוחכין הערל' כל העור החופ'
 את העטר' עד שתחגל' העטר' הרי שכתב שתוחכין
 כל העור החופ' את העטר' וברמב"ם מבואר עוד יותר
 דגם בסיפא כהנ' עד שתחגל' כל העטר' אך ככל זה הו'
 אפשר לומר רובו ככולו :

אך כיון שכתבו האי לישנא בפריש' ג"כ ושם בודלו לא
 מהני אף שהי' רוב כל זמן שלא נחגל' חוט הסוכב
 וא"כ הוא העין בהחיתוך הוא כן :

ונראה מבואר משיפתם דגם מלך החיתוך לא מהני
 חתוך רוב הערל' אך שיחוחך עד שתחגל' העטר' :

וגם נרא' מבואר משיפתם דלא כסברתינו הנ"ל דכמו
 דמהני פריש' בעור החתוחן היינו שקורע בלפרנו
 וקולף העור מהכיד אף שהוא תלוי למט' אינו מניק כ"ס
 בעור העליון מהני זה ולשיפתם לא נרא' כן דגבי עור
 העליון כתבו דוקא חיתוך שיחוחך כל העור לגמרי ורק
 גבי עור החתוחן כתבו שיפרע בלפרנו ויחזור העור לכאן
 ולכאן :

אך כבר הבאנו דמלשון המנהיג לא נראה כן . וגם
 מדברי חוס' בשבט בדרך קל"ו ע"כ לא נרא' כן
 דקשו בהימא דכיון דחני דבשר החופ' את רוב העטר'
 הוא לזינ' המעכבים את המיל' לא לריך למהני עוד המל'
 ונה פרע את המיל' הוי כלא מל דכיון דלה פרע עדיין
 רוב העטר' מכוס' ולשיפת הרמב"ם והחוס' זאת הוי שני
 דגרים לגמרי דמהחיל' הני לענין עור העליון דלריך ג"כ
 לכסורו עד שיהר' העטר' והא' נשאר בשר החופ' את
 רוב העטר' הוי לזינ' המעכבים את המיל' כנ"ל שיטת
 הרמב"ם והש"ע בעור העליון לריך לחתוך עד שתחגל' העטר'
 מעור העליון ואח"כ תני המל' ונה פרע עור החתוחן ג"כ
 הוי כאילו לא מל' :

ועיב לריכין הנחנו לומר כאשר אמרנו לעיל וכן מצינו
 בשאיתא שלום דלשיפת חוספות מלך חיתוך הו' די
 כשחוחך עור הערל' אף שלא הגיע עדיין נחוט הסוכב אך
 כאשר אמרנו לעיל עכ"פ בעי רוב גובה' אך מנ"ך הפריש'
 לריך שתחגל' העטר' והוא החוט הסוכב ומש"ה שפיר תמהו
 בתוספות דכיון דחני ברישא דבשר החופ' את רוב העטר'
 מעכב והיינו כאשר חיסא בני' שהבאהי לעיל דעיקר הפירוש
 במשנ' בשר החופ' את עור העטר' הוא רוב הקיפו והוא
 רוב חוט הסוכב שוב לא הו' אינטריך למהני למל' ולא פרע
 כנ"ל :

ונראה שהדבר במחלוקת הפוסקים הוא אם גם החיתוך
 מהעור העליון לריך להיות שיהגל' חוט הסוכב
 או נא וקפ' להקל' :

אך עכ"ל נרא' לי בהכבדה שני' שאמרנו שמה שיקלף
 העור מהכיד ומחזירו לכאן ולכאן ואינו נשאר עור
 דבוק במקום הערל' אף שעדיין תלוי למט' אינו מניק כיון
 שאינו דבוק עור במקום הערל' ומה שקולף בלפידן הוי ג"כ
 כמו חיתוך דככל מליון :

וגם הין עעם לחלק בין מיל' לפריש' כאשר אמרנו לעיל
 דאם נימא דמיל' הוא דוקא שיחוחך לגמרי ולא ישאר
 תלוי למט' א"כ גם בעור הפריש' נימא כן דבי' נחמר גם
 כן מילה דלמד מפסוק שוב מול את בני ישראל שנים ואינו
 יודע הילוק בין מילה לפריש' :

ומה שמבואר ברמב"ם ובש"ס בקרום העליון דתוחכין

אוחו כולו ובקרום החתוחן דפורע חות' ו בלפרנו
 ומחזירו לכאן ולכאן אפשר משום דכן הוא הטעם דעור
 העליון יוכל להחכו בסכין שאינו דבוק כ"כ בכגיד אבל עור
 החתוחן דבוק מאוד בכגיד והוא קרום דק ורך וא"א להחכו
 בסכין שיוכל לחתוך גם מבשר הכיד ויוכל לבוא לידי סכנ'
 ע"כ קורע בלפרנו ומחזירו לכאן ולכאן אבל בעור העליון
 יוכל לעשות החיתוך בסכין וזאת עדיף טפי וממעט יסורי
 הכינוק אבל הקריש' בלפודן המה יסורים גדולים אבל בלמא
 אם קורע גם העור העליון בלפרנו ומחזירו לכאן ולכאן גם
 כן מהני :

וכן הוא המנהג בכל המקומות שאין מדקדקין דוקא
 לחתוך עור העליון כ"כ עד שתחגל' העטר' מעור
 העליון על ידי חיתוך ולפעמים יחוחך המובל יותר ולפעמי'
 יחוחך מעט ואם יבוא לכיון דוקא שיחוחך העור העליון
 כ"כ עד שתחגל' העטר' על ידי חיתוך יוכל לבוא לידי סכנ'
 כאשר שמעתי שצאו ילדים ע"י זה לסכנ' :

ובכל זאת אם המובל הוא אומן ויודע שלא יקלקל
 ויוכל לחתוך העור העליון עד שתחגל' העטר'
 היינו חוט הסוכב על ידי החיתוך בודלי מה טוב :

ובלא"ה אם החיתוך הוא רק מעט ולא חתך אף רוב
 גובהה של בשר העטרה א"כ המובל הראשון
 לא עשה מאומה וכפי המנהג עיקר המובל הוא
 בעל החיתוך והיבא שהוא חוסך העור שלמעלה עד
 שתחגלה העטרה הוא עושה העיקר שהרי לאברהם אבינו
 נחנה מילה בלא פריעה ומקיים הוא המילה אף שלאחר
 שנחנה פריעה המל' ולא פרע כאילו לא מל מכל מקום גם
 בהמילה עושה המלוה אבל היכה שהוא חוסך רק מעט
 א"כ הכל עושה הבעל פריעה המילה והפריעה שגם העור
 העליון הוא חוסך כמה בקולף אוחו אך בכל אלה חליל' לו
 לחתוך יותר מדאי פן חלילה יסתכן הילד ואף אם יחוחך
 רק מעט הבעל פריעה יעשה המילה ואין חשש בזה לפענ"ד
 לענין המילה ומה שהראשון עושה הכרחה בודלי אין חשש
 כיון שתחיל במלוה והשני מל על סמך כרחה שנידך הראשון
 כן נראה לפענ"ד וכבר הור' זקן הגאון הקדוש מהסאדנץ
 ובפרט במקום דלויכא לחוש שיבוא לידי סכנ' :

ולענין הילדים שנימולו ואח"כ עלה עור הערל' למעל'
 תלוי ג"כ בזה דכל שנימולו מתחיל' כהוגן אף
 שטלה אח"כ עור למעל' אינו מניק כלל אך משום גרתי'
 העין ודי כשיחרא' בעת הקושי העטר' אף דלא בשעת קושי
 אינו נרא' ודעה הש"ך בסוף סימן רס"ד דאף שלא נימול
 מתחיל' כהוגן אך חייב בשעת המיל' לא גרתי' העטר'
 רק בשעת הקושי מהני וחולק על החכם ספרדי שהביא בב"י
 אך החכם סופר חלק עליו בזה דרק כשימול בחייל' כהוגן
 מהני כשיחרא' רק בשעת הקושי אבל היכה שנימול מתחיל'
 שלא כהוגן לא מהני כשיחרא' בשעת הקושי גילוי העטר'
 ואם נימול מתחיל' כהוגן מהני לד"ה אף שלא נרא' רוב
 העטר' רק קלת העטר' כמבואר בסו' רס"ד ס"ז :

והנה זה הוא חוק' לכל המובלים שבעולם שהינם מסלקים
 ידיהם עד שיחרא' גילוי העטר' אך אם בלא
 לחוש לדברי החכמה אדם עדיין הוי חשש שמה המובל לא
 חתך עור העליון עד שתחגל' העטר' אף שעי' פריש' נתגלה
 אח"כ העטר' לא מהני ולא הו' נימול כהוגן והי' לריך
 אח"כ לחזור ולמול שיחרא' העטר' אף שלא בשעת קושי
 אך כאשר בחרנו שאין לחוש לזה א"ל לחוש אף שנתכס'
 אח"כ הערל' כל שעכ"פ בשעת קושי נרא' עכ"פ מקלמ'
 העטר' מגול' אף שרובו לא נרא' אף בשעת קושי ג"כ אין
 לחוש :

21

סימן עג

כ"ה כ"ה תמוז תרל"ד לפ"ק קאליס :

לכבוד הרב המופלג חזיר זוריו במצות וכו' מו"ה מנחם מענדיל נ"י.

מכתבו קבלתי צעת הייתי מוטרד מאוד עכ"ל הגני מוכרח להשיב מעט אמרים באשר נוגע הדבר למצות מילה שנתעבבה על לא דבר בדבר; האשאלה שולד ילד ששפתו העלוונה נפגם פגם גדול על החוטם וגם מקום מופשט השיים נפגם אשר בעבור זה אין ביכולתו להניק ולא הסחיל להניק והרופאים אומרים שאין ביכולתם לתקן הדבר רק שיוכל להיות כך ע"י שישימו עליו להאכילו ולהשקותו ומקלט מוהלים דמו המילה וחלו הדבר בדבר הג"י הביאו הס"ך בסי' רס"ב ס"ק ג' שהביא צעם הג"י צעם הגאון שכל חינוק שהוא מלעטר מחמת חולי או מחמת דבר אחר אין מוהלין אותו עד שיצריא ע"כ ועכ"פ הלא מלער הוא שאינו יכול להניק כי הלשון מחמת דבר אחר מורה שלא מחמת חולי הגם כי ייים הדבר עד שיצריא מוכח שלא כדצריהם וכל לומר כי מלת עד שיצריא קאי רק על מחמת חולי ועל מחמת דבר אחר לריך להיות עד שיעבור האער ועי"ז הוסכס שם אללס להמתין עד ד' שבועות וכו' בעבור ד' שבועות והילד יהי' צריא ושום דבר רע לא נראה בו ימולו אותו והנה המליא אחד סברא חדשה מבלי למולו עד שני שנים כי הלא מניקת חסורה להשאח עד כ"ד חודש כי אלו הסעבר ותגמול הילד ויסתכן מזה נראה שיש חשש סכנה לילד כשאינו יונק כ"ד חודש ואיך יכולין למול ילד שהוא מוסכן ע"כ השאלה :

והנה כל הדברים הג"ל לא נתנו להאמר כלל וגם גוף דברי הגאון שהביא הג"י שכל חינוק שהוא מלעטר מחמת חולי או מחמת דבר אחר אין מוהלין אותו עד שיצריא בוודאי אין הפירוש מחמת דבר אחר שהוא חוץ לגופו כגון שאין לו מה לאכול צריא דאי"א אם יהי' לו מניקת לא טובה לו שאמו יהי' לה מעט חלב נימא דזה השיב מלעטר זה בוודאי אינו אך בוודאי הפירוש מלעטר ככאב הגוף אף שהוא שלא מחמת חולי כאשר נשאלה פעם אחת שאלה לפני שבי' בחינוק רושם צפניו מלידה ועשו הרופאים החבולה להסיר הרושם שחבבו בשני קלוחי' מחטין לחבר ימדיו וכו' לחינוק אער ולא הי' מחמת חולי ככ"ג לויסי להמתין וכן יוכל להיות אער שלא מחמת חולי כגון חסך בצבר ע"י סכין וכדומה שהיו ג"כ אער שלא ע"י חולי בזה פסק הגאון להמתין עד שיצריא החולה או יסולק אער בגוף שגם ע"ז שייך לשון הצריא שנתרפא החסך כאשר אמרו ז"ל בחולין נקב הי' והצריא :

אבל מה שמלעטר שאין לו מה לאכול צריא בוודאי אין זה בכלל אער בגוף וגם באמת אין זה אער כלל כשנותנים לו לאכול כדי לרכו ומניקת חבירו אינו חסור רק משום דלא ממסמם לי' צפויים וחלב וע"כ בוודאי אין נעכב המילה כלל וכלל :

וער דבר הספק השני אשר כתב לי כבודו בדבר וד' ירוק שאסור למולו מדר"ג שלא יבלע בו דמו ומעטם זה כשרואין בילד מראה געל משע מונעים למולו ורוב פעמים פני הילד כך בזמן הקור כשרואים אותו קודם המילה נתקרה ומראהו בליין מעט וסבבויים שזה דברי ר' נתן ודומין המילה בחסם ועכ"פ אין להקפיד ע"ז רק אם הוא געל הרבה כחולי געלעזכט לא מחמת בליין מעט וככל מראה געל אין מהראוי לרחות המילה דמגמרת חולין מ"ז נראה שרק מראה גרין ובלאה נכללין בדברי ר"י

דלמריין

אבל מ"מ לכתחיל אף שגודע שנימול כהוגן אך רק בשעם קושי נרא' העטר' לריך לדחוק העור לאחוריו ולקשור אותו סביב הגיד אם אפשר שהעמוד שם ולא יעלה על הכשר שלמעל' אך אם אי אפשר לתקן בדרך זה א"ל לתקן ולחתוך כלל כמבואר בש"ך בסי' רס"ד ס"ק י"א שפי' שם קן דברי הרמ"א היכא שגודע שנימול כהוגן :

ורפענ"ד אם לא נחוש לחומרת הכחמת אדם כל הילדים שמהלו אותם מוהלים הקבועים בעיר הוי כגודע שנימול כהוגן :

אך עכ"ז במקום שאין שום חשש כלל חליל' שזיקק להחיותו שישאל להרופאים ע"ז אפשר טוב לחוש לחומרת הכחמת אדם הנ"ל וממילא יהי' ספק אם נימול כהוגן וילעךך לחתוך מעט היכא שבי' ברור שלא זיקק להחיותו אלא הדברים אשר כהצמי בחפזי והגני ידירו הדו"ש"ת באהבה :

והנה עסה צהביחי הדברים האלה לדפוס הרחתי הדברים לכבוד חותמי מאור הגול' מו"ה יהושע שליט"א והשיב הוא דלזה גם הוא מסכים דכל שהסיר עור הערלה ע"י קליפה מהגיד אף שעדיין חלוי למטה העור שלא במקום הערלה אינו מזיק אך דעמו דכל היכא דנשאר העור חלוי למטה באופן שמכסה העטרה אף שאינו מדובק עם עדיין לא קיים מצות מילה ורק היכא דנשעת המילה לא הי' מכסה העטרה אך אח"כ חזר העור למעלה אז מהני מהעורה כיון שכבר נימול פעם אחת. ועוד הוכיף לומר דאף שאינו מכסה בשעת המילה העטר' מ"מ אם היכף נימול על אופן זה שעתיד לחזור ולכסות את העטרה אף שלא יהי' דבוק ומחובר לעטרה כיון שרק יכסה למעלה שלא יהי' מיכר העטרה לא מהני אף שמתחלה לא הוי מכסה כיון שעתיד היכף בשעת המילה לחזור ולכסות לא מהני. עוד הוכיף לומר דאף שחוט המקיף מגולה לא מהני עד שיבי' מגולה כל העומק מהחוט עד למטה ובכבוד שור בשבת בדרך קל"ז כתב דהפירוש של רוב גובהה אין הפירוש של גובה כל הכשר. שעל ראש הגיד אך רוב גובה מהחוט המקיף היינו עומק הזה יהי' רובו מכוסה אלו דבריו :

והנה מה שאמר דכל היכא שמכסה העור שחלוי למטה את העטרה אף שאינו מדובק עם פסול זה בוודאי ברור דהיי' דהי' כשנרחת העטרה בשעת קושי דמתחילין ע"כ הוי ג"כ כן שאינו מחובר ומדובק עם אך שמונה שם ומכסה דאם הי' מחובר ממש לא הי' חילוק בין שעת קושי או שלא בשעת קושי כיון שמחובר הערלה לעטרה אך הפירוש דע"י שמונה שם עור הערלה לא נראה העטרה והיכא שמתקשה יולא העטרה לחוץ אע"כ לא מהני אם הי' נחכסה אף צעם הקושי אף שאינו מחובר עם רק מונה עם ומכסה העטרה רק היכא שהי' מתחלה נימול כהוגן אינו מזיק אח"כ אף שע"י רובו הכשר נרא' הערלה מכוסה כמבואר שם בש"ע בסי' רס"ד ס"ז בחינוק שהי' בעל צבר ונראה העטרה מכוסה היכא שנימול מתחלה כהוגן :

ומה שהסויף חותמי הגאון הג"ל לומר אף דבשעת המי' לא הי' מכסה העטרה כיון שעתיד לחזור ולכסות אח"כ לא מהני ע"ז יש לדון :

ומה שאמר שגלך שיבי' מגולה עומק החוט הסובב העטרה זה בוודאי לריך מדינא כמבואר בצכור שור הג"ל :

ע"כ לריך ליחד בשני אלה לראות צעת המילה אחר המילה צעת שקודע בלפרניו העור ונחגלים העטרה לראות כשמוסי ידו מהפריעה אם לא יחזור העור מחליו ויכסה העטרה וגם לראות אם החוט בטמק הוא מגולה :

76 ◊ מציאות זו שהיתה מצויה בדורות אחרונים גררה מחלוקת גדולה בין הפוסקים

והנה אף דהפשטות היא שחותרים את כל עור הערלה כסתימת הרמב"ם וש"ע וכנראה שכך נהגו מעולם, מ"מ מצאנו בפוסקים שבדורות אחרונים היה מצוי שמוהלים צמצמו בשיעור החיתוך והרבה פעמים נשאר מקצת מעור הערלה שלא נחתך, וסמכו על כך שגילו את העטרה בשעת הפריעה כנ"ל. כמבואר בשו"ת דברי חיים³⁷³, וזה לשון שו"ת נפש חיה (יו"ד סי' ע"ג): "כן הוא המנהג בכל המקומות, שאין מדקדקין דוקא לחתוך עור העליון כ"כ עד שתתגלה העטרה מעור העליון ע"י חתוך...". וע"ע בחלק א' (עמוד מא) שהארכנו בבירור המציאות הזו וסיבתה.

מציאות זו הביאה למצב שהיה מצוי אצל הרבה מהנימולים שאחר זמן ראו שעור הערלה חופה את העטרה ונתעוררה שאלה האם ניתן לומר שבשעת הברית כבר נתקיימה בהם המצוה וכיון שנימול פעם אחת שוב אי"צ למולו.

מצב זה גרר מחלוקת חריפה בין הפוסקים, כאשר מחד גיסא היו שהתריעו על כך שרבים מבני ישראל נשארים ערלים כיון שלא חותרים את כל ערלתם. ומאידך היו שטרחו לישב מנהג זה, שלא להוציא לעז ח"ו על כמה מבני ישראל שהם ערלים. מחלוקת זו ידועה כמחלוקת החכמת אדם והדברי חיים, ובאמת רבים מהפוסקים באותם דורות נדרשו לשאלה זו וכדלהלן. L

זה לשון הפתחי תשובה סי' רס"ד ס"ק י"ג: "כתב בספר תמודי דניאל כ"י, יש מוהלים שאין חותרים רק מעט מעור הערלה ומתקנין זה ע"י הפריעה וצ"ע מניין להם זה, דמשמע בשו"ע דלא מהני זה רק שצריך לחתוך כל העור". והחכמת אדם כלל קמ"ט סי' י"ז מתריע על: "הרעה הגדולה מהמוהלים שאינם בקיאים וחותרין רק מייעוט מהבשר של ערלה והם ערלים...". והאריך בזה בתשובה שבסו"ס בינת אדם ע"ש: "שאלה - תינוק שחתך המוהל מעור הערלה חיתוך קטן ופרע כדין עד שנתגלה העטרה עם החוט המקיף ולאחר זמן לאחר שנתרפא נראה שאינו מהול, רק ראש הגיד

§ הערות והוספות §

373. סי' קי"ד עד קי"ח. ויעו"ש דמבואר שלכתחילה השתדלו לחתוך את כל הערלה, וזה לשונו בסי' קי"ז: "כן נוהגין בכל תפוצות ישראל בכל מקומות שהייתי, שחותרין ומדקדקין לכתחילה לכרות כל הערלה לגמרי ולהסירה, ואם נשתייר קצת אזי חותרין עוד, אולם אם נראה איזה דבר מעולה שאי אפשר בקלות להסירה בחיתוך, פורעין אותו עם הפריעה".

נראה, מה דינו..
מה"ת וכמו שכר
לעומתו בשו"ת
"שלכתחילה רא
החיתוך ונשאר
מנהג ישראל, ו
להסירה בחיתוך
לא שמענו ערע
שומעין לו שכן
בדעת החתם סו
והנה למעשה כ
בזמננו, וכמבוא
משתמשים עם
עליהם לעשות
תקלת החזרה".
שאנו נפגשים

374. מחלוקת זו נ
את שיטת הדברי
שהסכימו עמו [ע
(שו"ת אהל אברו
למטה מעטרה ור'
(שו"ת עין הבדוק
כמה מבנ"י שהם
רס"ד ס"ק טו"ב)
בשבת) דפשיטא
בשו"ת ערוגה"ב
בתשובות הנ"ל ו
משיח צדקנו יהיו

סבי כתיב א"י

הג"ל ר א"י דונ"ס א"א